

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

ETT
HEM

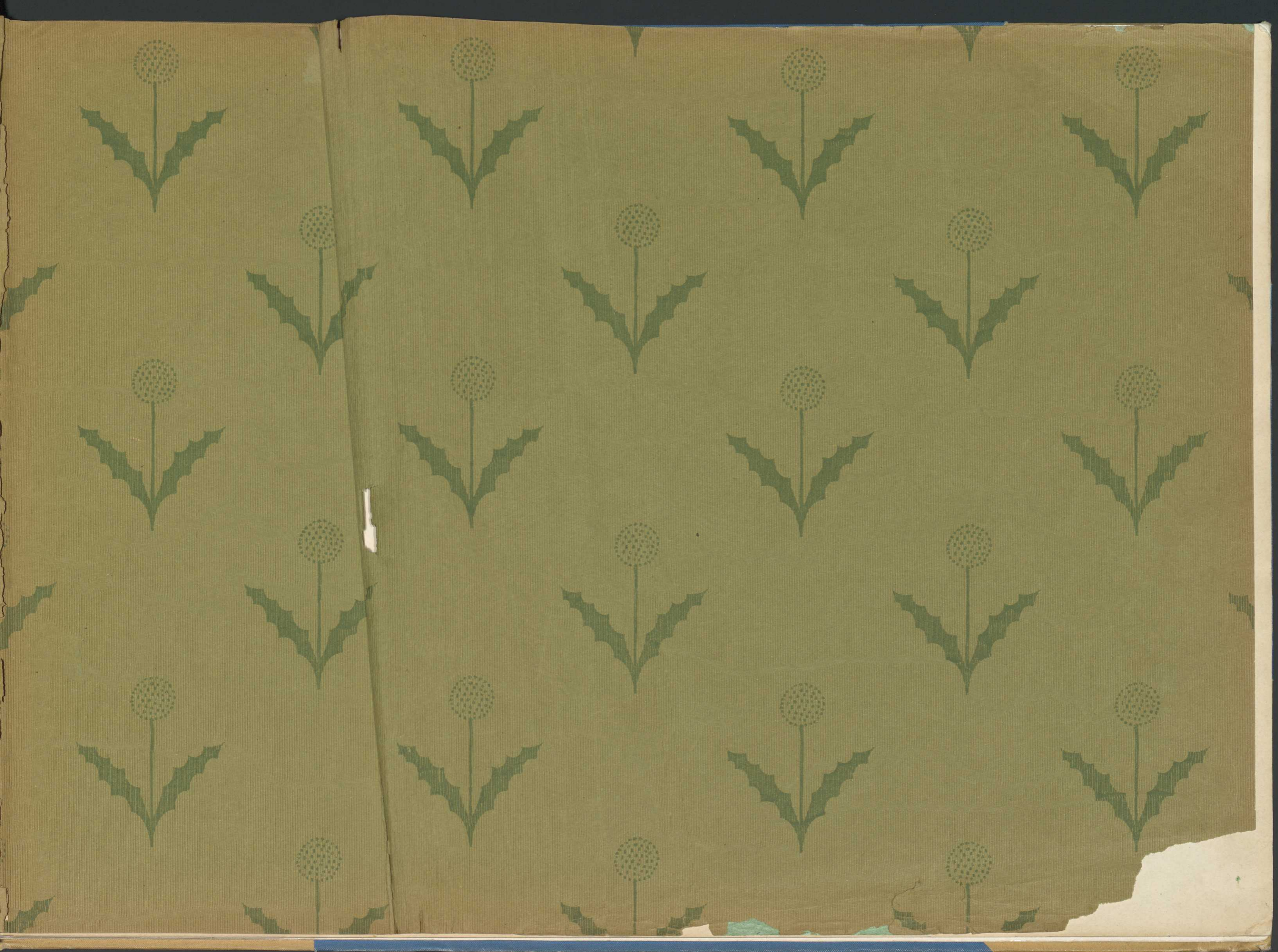

Allmänna Sektionen

Ligg.fol.
110

sv. 38 / 890.

ETT HEM
24 MÅLNINGAR
MED TEXT AF CARL LARSSON

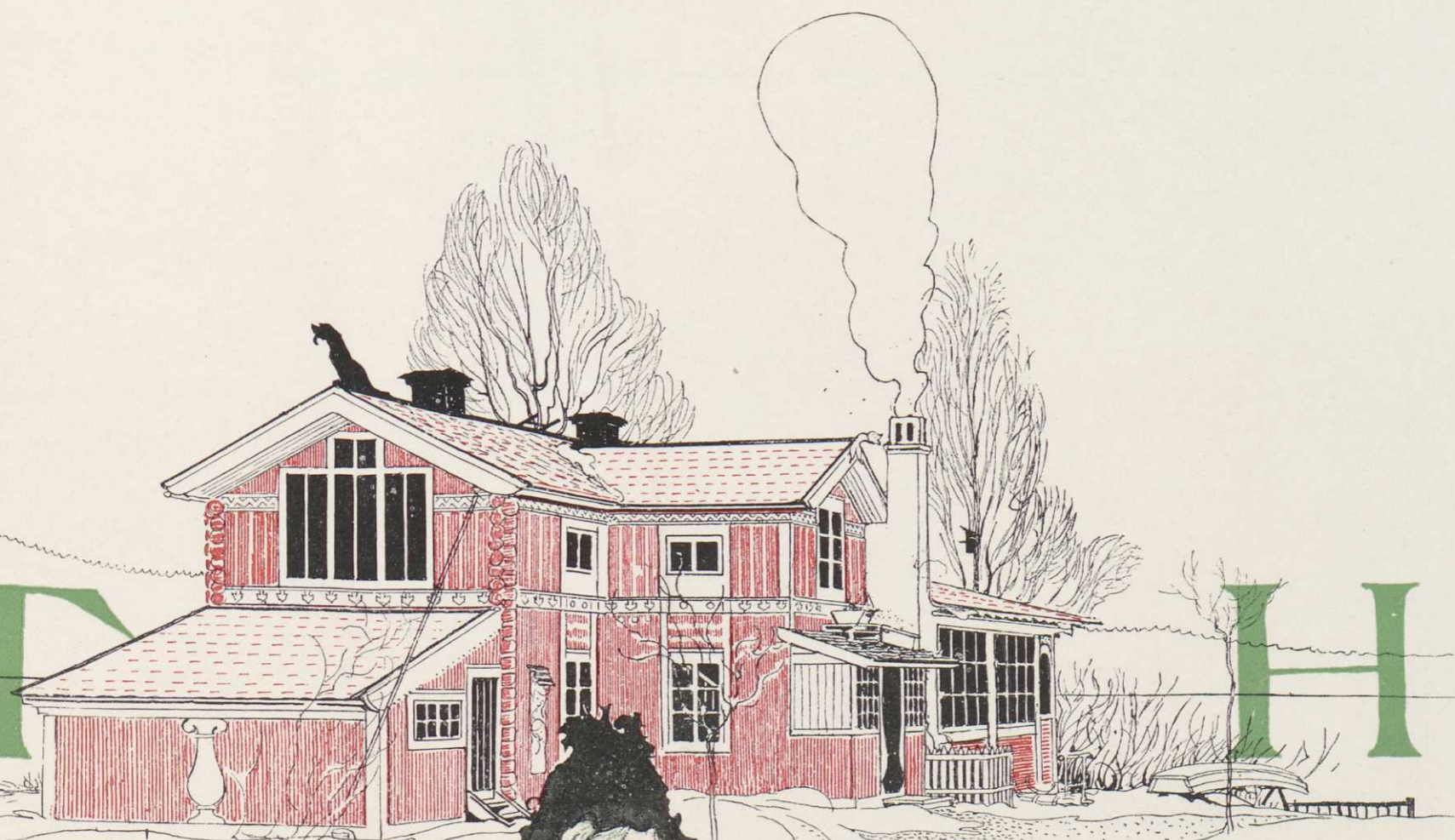
STOCKHOLM. ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

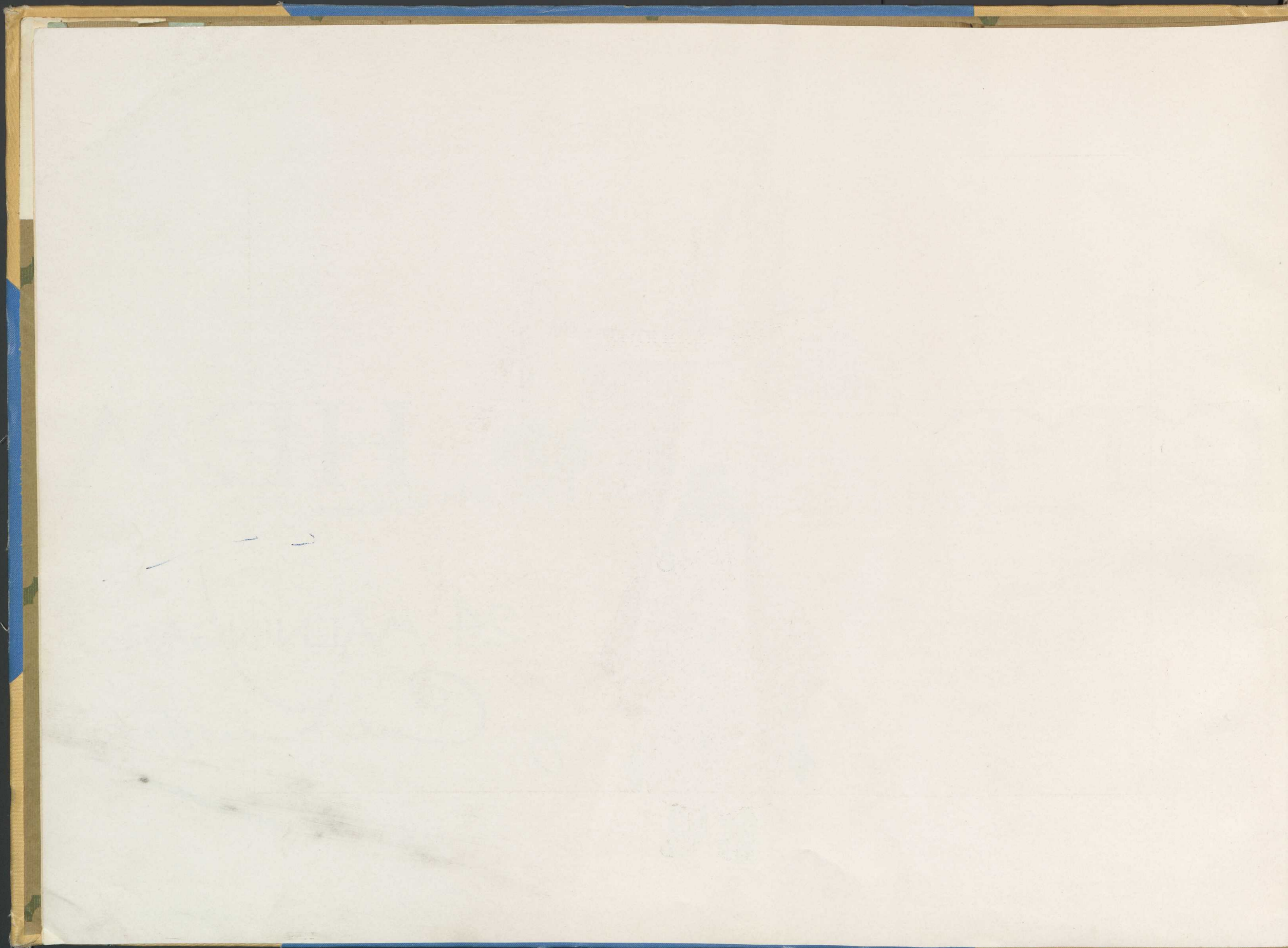
STOCKHOLM. ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1899.

ETT

HEM

24 MÅLNINGAR
af Carl Larsson

Sundborn, Julafton, 1898.

Just på julaftonen, och just här i Sundborn vill jag börja denna lilla upplysande text till dessa bilder från mitt kära Dalahem.

Jag tänkte då få in något af julstämning. Tänkte att du, käre läsare och betraktare, då skulle kunna tagas i din allra vekaste och godmodigaste sinnesstämning för att jag så här skulle kunna våga intränga dig för mig och mitt.

Jag håller ju så mycket af dig! Du skall snart märka, att det är just mitt intresse för huru *du* har det, som är rätta orsaken till att dessa målningar kommit ut i bokform. Tag nu upp det hur du vill, men jag *måste* visa dig dem. Var min vän, och du skall finna detta tilltag mindre oförsynt och mina reflektioner mindre pjåskiga.

Nå! När jag vädjar till din sinnesstämning måste jag erkänna att min egen är liksom litet missmodig, därför, att när jag nu tittar efter, jag ser att barnungarna få alldeles för många julklappar. Det är att skämma bort dem, och *det* är dålig ekonomi. Under hela min barndom

fick jag en enda julklapp, men den hade jag godt af hela mitt lif, ty den väckte tacksamhetens dygd i mitt lilla förtorkade hjärta.

Vi sutto, en julafton, far och mor och jag, framför kakelugnsbrasan i det enda rummet. Stor fattigdom, men ingen afund. Mor betraktade de »bättre», som verkligen något slags högre väsen, hvilka också borde ha det bra, då far däremot fann allt omkring sig så utmärkt det kunde vara, och skulle, om han i hast blifvit förvandlad till — låtom oss säga — statsminister, ej blifvit just vidare förvånad eller tjusad öfver denna lilla förändring.

Utän julens attributer var det väl för att ändå få in något slags julpoesi som far satt sig till att berätta om sin hembygd i Sörmland i det gamla Räkarna. Det var om huru *vi* under femtonhundratalet bytte bort Hammarby gård mot Lilla Löfhulta. Det var af gamla fröken Lillie, sade han så lugnt, som om det händt i går, och hvar han fått det ifrån vet jag ej. Han talade om huru sjön fordom gått upp till den

urgamla kyrkan. Detta kunde han förstå, enär han, som pojke, där träffat en fastnitad ring, en sådan vid hvilken man fäster fartyg; så att nog kan man antaga, att våra allra äldsta förfäder voro vikingar, alltid. Detta lilla behändiga sätt att antyda ett stamträd har ett visst sammanhang med denna boks hela mening, i det det visar svenska bondens känsla af att hans rötter ligga djupare än att ens den sista amerikanska patentplojen kunnat rycka upp dem. Som han så småpråkade öppnades dörren på glänt, men slogs genast igen. Jag hade dock hört att något kastats in i rummet, och hade sett en skymt af en Andra gardets uniform.

På golfvet låg ett litet paket på hvilket stod skrifvet *Carl*, och det innehöll en karamell, en ståtlig en, en konglig en, en med fransar på och med en i spiral påklitrad vers; och som det var en begravningskaramell var versen mycket trösterik.

Se'n dess står *Korporal Ärtmans* namn med guldbokstäfver att läsa, flammande på mitt minnes renaste blad.

* * *

Och nu sitter jag själf och delar ut julklappar i eget bo, det hvarom jag nu skall tala.

Först något om huru det blef mitt.

För några år sedan togo min svärfar och jag oss litet ledigt och reste omkring här i Dalarna, den vanliga turiststråten kring Siljan, men gjorde så en afstickare till svärfars födelseort, Sundborn, där han hade ett par gamla systrar, boende i en honom tillhörig stuga.

Det var en liten oansenlig, ful och intetsägande byggnad, liggande på ett slaggharp. Den hette också Hyttånäs — *Lilla*, till skillnad från grannens *Stora* dito. — Den jordsmula de hade sin potatis på var ditkörd annorstädes ifrån, och den nypa dikeslera, som var lagd här och där, tjänade några syrenbuskar att breda Persiens doft och prakt öfver det hela. Men den där stugan låg alldeles intill en krökning af Sundbornsån, just där denna vidgar ut sig en smula; en liten backe bar rakt ut i vattnet, där

en åldrig ökstock låg för att antyda, att här var hamn; nio björkar hade alldeles själfmant slagit sig ner i slaggen, och de sågo då sannerligen ej ut att ha det drygt. Och gummorna gick det ingen nöd på heller. De voro ett par ordningsmönster, och hade nått upp hvad de nödtorftligen behöfde. Allt inomhus var rent och fint, möblerna voro af enklaste slag, men gammaldags och hållbara, arf efter föräldrarna, hvilka bott på en egendom i närheten.

Här erfor jag denna utesägligt ljufva känsla af afskildhet från världens buller och larm, som jag endast en gång förr känt (och det var i en *fransk* bondby). När därför min svärfar föreslog mig att han för min räkning skulle köpa en halfstor egendom i samma by, så svarade jag bestämdt nej, och motiverade afslaget med, att endast något liknande denna lilla idyll skulle passa en konstnär.

Ett par år därefter dog den ena systemen, den andra ville ej längre bo kvar i ensamheten, och då påminde sig svärfar hvad jag en gång sagt, och gaf mig stugan med allt hvad däri var.

Och därför skall han ha tack! Det grämer mig djupt att den af mig så varmt afhållne hedersmannen gick bort innan han fick se hvilken välsignelse det var med den gåfvan. Ty den har mycket bidragit till vår lycka. Där har det timrats och rustats hvarje sommar, efter råd och lägenhet. Mitt arbete gick så lätt, jag höll på att säga i takt med bondtimmermannens yxor och hammare. Hvarje plankbit, hvarje spik och hvarje veckopenning kostade mig dock en bekymrens suck, men jag tänkte: kommer dag, kommer råd. Stugan måste jag ha såsom jag ville ha den, annars skulle jag vantrivas i den, och det skulle mitt arbete lida på. Det hade jag klart för mig.

Det är resultatet af detta pysslande med stugan, jag nu i bild vill visa för er andra, af hvilka somliga ha större stugor än jag har, och somliga endast luftslott. Det är icke med den fåfänga afsikten att visa bara huru *jag* har det, utan det är därför, att jag inbillar mig härvidlag ha gått så förståndigt tillväga, så jag tror det rentaf kan tjäna till — uff, ska jag våga sta att säga ut det — till *föredöme* — nu är det sagdt! — för många hvilka känna behof af att på ett trefligt sätt ordna sitt hem.

Här är det en stuga, som ej var värd många riksdaler, och möblerna ännu mindre. Restaureringen (jo, det låter!) åstadkoms tack vare rentaf lifsfarliga hugg ur årliga inkomster, hvilka voro ibland si, ibland så.

Nu står stugan färdig — tror jag — men, kära du, innan du ser dig om där, hör först en liten predikan om konsten i hemmet. Andra har gjort det bättre än jag, men det kan icke tjasas nog om den saken.

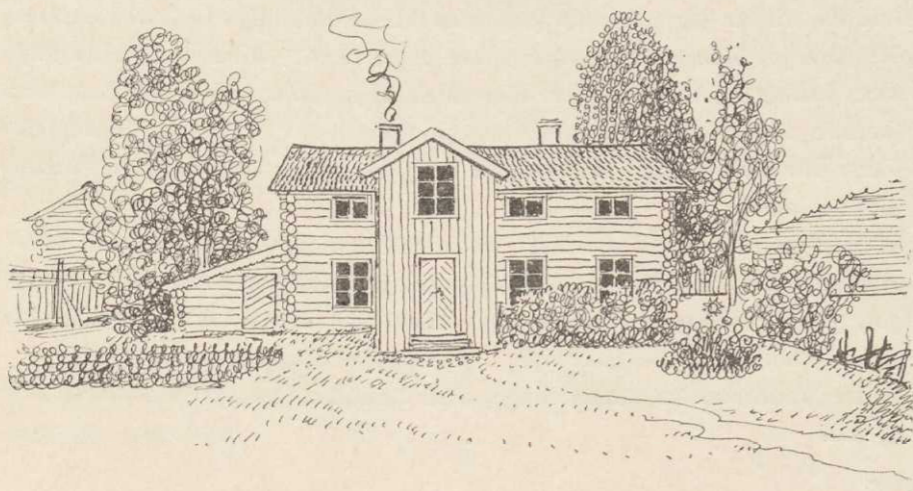
* * *

“Arbetsam och full af hopp
finn din möda liten.
Solen går så vänlig opp
när hon lyser fliten.
Äkta framsteg, ökad ro,
mera fröjd af lifvet,
och ett eget trefligt bo
uti perspektivet.”

Så lät en strof som fäste sig i minnet en gång då jag, en liten pojkrackare, kom att se den i en visbok, som låg bredvid fars rakknifvar med hvilka jag skulle formera min blyertspenna.

Slår det där in på mig, eftersom jag har eget bo? Asch, jag fick det ju, som du hört, till skänks, och inte behöfver man vara arbetsam för det, inte; men till att den här stugan blef så bussig som hon är, se det är tack vare den lilla grad af ofvanstående dygder jag besitter.

Så här såg kåken ut i hela sin landtliga enfald.

»Å, bevars väl,» säger du, »den duger väl på det viset också.»

Nej, uppriktigt sagdt, inte för mig och min hustru.

Vår tid är en svår tid för en konstnärligt anlagd människa att lefva i. Endera tillämpningen af det praktiska sinnets tråkiga motto: *rätt* och *slätt*, eller också lyxmänniskans smaklösa industrigrannlåt.

Fabriken, kasernen, sjukhuset, skolan och herrgården äro lika odrägligt jämnlinierade både ut- och invändigt.

Bonden försöker få det lika ledsamt, han med, fast, tack vare rödfärgen, hans stuga dock blir hvad stadsbon med en längtans suck kallar landtlig. Så rätlinieringens motsats: ståndspersonens fänigt upphängda draperier öfver dörrar, i hörn och bakom tafflor, dess etagerer och ställ med billig bazarsmörja på, samt konstgjorda blommor med band, damm och mikrober. Tockna lampor och sickna skärmar! Och plysch och kretong! I detta granna skräp och lysande elände sitta nu herre och fru mysande detta säkra löje, som säger, att de till det yttersta tillfredsställt de kraf moderniteten kräfver af samhällets toppar

En ann' så god som en ann', tänker den svenska bonden.

Från snickerifabriken har han en inventionsoffa af furu, betsad till mahogny, en byrå med ryslaga nickelbeslag, en valnötskommod, en gungstol (svart och guld) och midt på golfvet ett rundt och rankigt utdragsspektakel till bord på hvilket ligger en smutsblomfärgad duk (»tryckta mönster») samt på denna en mycket billigare, men lika faslig fotogenlampa, som hos det nyssnämnda herrskapet. Tjugufemörestapeterna äro däremot naturligtvis mindre vederstyggliga än de som kosta flera kronor rullen.

Så är det, men hur var det.

Våra bönder och deras kvinnor, hvilka förr i tiden sutto om vintern och slöjdade och spunno i stugan, lämnade ej något ur sina händer utan att sätta en konstnärlig och personlig prägel på detsamma.

Den broderade duken låg och doftade rent på det skurade, bastanta, snidade bordet, de snyggt bäddade, väggfasta sängarna med de vackra hemväfda förhängena, de starka stolarna och bänkarna med utskurna stjärnor i ryggarna, bohag och redskap från förfädernas tider, utmärkta med årtal, liksom uppmanande släkten att vara lika solid som de. Öfver-

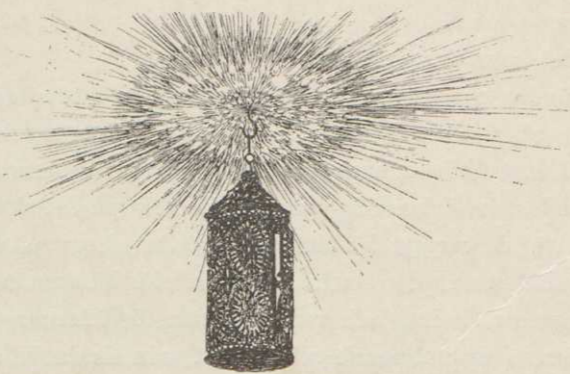
Midsommardagen 1899.

allt dessa glada bonnmönster af hvilka de flesta för mig äro vida betydelsefullare konstföreteelser än de flesta oljefärgstafvor. Och den ärligt limrade stugan med utsprång och loft, förstugukvist och blyinfattade fönster! Och dräkterna! Tänk hur det svenska folket då såg ut, när det, strålande af färg och hälsa, stod och lyste i söndagssolen på kyrkbacken! Hur ser det nu ut i de bättre aflagda manskläder det köpt i staden! Slipper jag utsäga ordet. Hvarför var det så mönstergillt förr i tiden, och är så ovederhäftigt nu till dags?

Jo, därför, att man förr inrättade sig efter klimatets kraf, och lät själfva folkkarakteren ge sin prägel åt den konstnärliga utstyrelsen, under det man nu anser sig böra följa utländska mönster, i går parisiska och berlinska, i dag engelska och amerikanska.

Men, snälla ni, lät bli det! En svensk man upphör nästan att vara en svensk man i och med han lyckats blifva en »fin herre». Detsamma gäller äfven dig, bastanta landsmaninna.

Därför, o, svensk, rädda dig i tid, blif åter enkel och värdig, var hellre klumpig än elegant, kläd dig i skinn, päls, läder och ull, gör dig bohag som passa till din tunga kropp, och sätt på alltsammans de starka färger, ja, de s. k. bondgranna, hvilka äro nödvändiga såsom motsättningar till den djupgröna furuskogen och den kallhvita snön, samt lät din hand otvingad på ditt bohag skära ut eller måla de snirklar han vill och kan. Då skall du blifva lycklig i känslan af att vara dig själf, dig skall väl gå, och du skall länge lefva på jorden. Amen.

När du inträder i detta hem är det ibland lyckliga människor du kommer.

Något annat märkvärdigt är det inte, utom själfva stugan.

Den gode Guden har i rikaste mått gifvit mig af jordelivets bästa gåfvor. Min hustru är säkert en af Hans änglar, men som för min skull är så pass jordisk som behöfs för att hålla ihop ett tarfligt hushåll och se till att barnen äro hela och rena.

Dock, när hon, Karin, i sen skymning kurar i ett hörn, och af henne ej skönjes stort mer än de runda, drömmande ögonen, hvilka stilla, men djupt allvarligt se emot mig, fulla af evig, oföränderlig kärlek, då... då störtar jag på knä, med mitt fula, flintskalliga hufvud i hennes sköte, och jag känner mig sväfva bort med henne, stilla och ljuft, bland renare luftlager, öfver ängder där endast frid råder, där det gröna står i ljusaste skimmer, där en silfverhvit flod rinner genom de härligaste nejder, där luften icke värmes och lysas af solen, utan af Gud Faders strålande leende.

Där vandra sälla varelser i oskuldsfull nakenhet, sköna och rena som blomster. Hos en och annan tycker jag mig återfinna något drag, något, jag vet icke hvad, som jag tycker mig sett hos... Är det icke?... Jo... nej... så besynnerligt!

De underbaraste toner klinga, som kommer dessa väsen att än le, än gråta.

Midt i denna lycksalighet se de oss dala ner ibland sig, och deras blickar fråga:

»Hvadan? Därifrån *vi* voro så gränslöst olyckliga? Där endast hat och ondska råder! Eller tråkighetens tärande sot! Och ni le saliga leenden?

Karin, som också kan tala med ögonen, skulle just till att svara något, som nog skulle ha gladt och smickrat mig att höra, då ett hylande från Jämmerdalen tvärt förde oss åter till förmaket. Det var Kersti, vårt yngsta barn, som, ilsket skrikande, kom inrusande.

Det var något hon *ville* ha. Om det var månen eller en sockerbit minnes jag ej, endast det att Karin slängde ut ungen i köket »tills dess att hon blef snäll». Brita, som fann detta straff fasansfullt, tjöt: Hjälp, hjälp! Och in kom Lisbeth och satt till en låt som föreföll att aldrig kunna taga slut. Suzanne, som inte är mer än människa, tappade tunga tårar på förklädet. Ulf hulkar då alltid åt rakt ingenting, och Pontus, som inte precis kan få ut någon tår, grinar ändå på ett obehagligt sätt. Midt i eländet går Lisbeth ut i köket, kommer tillbaka med Kersti vid handen, för henne stadigt, med blicken strängt och resolut fästad på oss, till hennes plats vid matbordet.

Det var nämligen aftonmålsdags. Ingen vågade röra i saken mera — ty Lisbeth är en karakter — och inom fem minuter skiner hela familjen af lycka, frid och samförstånd. Kersti frågar om pappa vill höra en vacker visa, och hon diktade som hon brukar:

Och göken han galer
på ängelen så blå...

Nu kysste jag Karin midt för alla ungarna. Dom får tycka hvad dom vill.

* * *

En gång i ett förtvifladt ögonblick af mitt lif sade jag mig själf:
»Det kan dock vara löjligt att lefva och se hur det går.»

Det är tjugu år sedan dess.

När jag visade denna boks bilder för en god vän, kamrat och f. d. lärjunge, sade han:

»Du har löst lifvets gåta!»

Detta begrep jag icke genast, men ett par år efteråt slog jag mig för pannan och sade:

»Ja, det har jag!»

Då jag gifte mig!

Om — o, måtte det så blifva! — det gifta folket kommer att hafva något litet nöje af denna bok, skall å andra sidan de ogifta ha stor nytta af den.

Ungkar! Det gäller lifvet! Tag biljett till Falun. Där hämtas du af Johan och min lilla trinda Brunte. Sen får du sitta så rart i mitt landtliga ekipage, och titta på Dalalandskapet, som du reser igenom. Som skjutsen varar minst fem kvarts timme hinner du se rätt omväxlande vyer. Du får prata med Johan och får veta, att du far förbi Sveden, stället där Svedenborg föddes och där Linné firade sitt bröllop med Sara Morea. Så far du upp- och nerför ett par långgrandiga backar; men är du en praktisk man skall du glädja dig åt de väl skötta skogarna eller åt huru jämnt och vackert hafren växer. Är du en känslig själ skall du glutta in mellan stammarna och friska upp ditt dammiga öga med att se på tufvornas rika och mjuka mossor, där de små älfvorna tumla och dansa ibland lingonriset och skogsblommorna. (Men det är senare på da'n.)

Så kommer du vid Krokfors — stället där min hustrus närmaste tre generationer förfäder lefvat — till ån, som ropar till dig: »Knalla på, ty de vänta med maten.»

Ändtligen dundra ni, likt farfar och farmor på bilden, öfver bron in i Sundborns kyrkby.

Under er brusar forsen, och i rännan går timret med svindlande fart ner till Korsnäs och Runn.

Så skralta ni bland fasliga bråten och rykande dynghögar, öfver grannens bakgård, in genom min lilla gröna grind, där hönsen vett-skrämda fara upp ur sin tupplur.

Ni stanna utanför förstukvisten där Kapo för ordningens skull morrar litet, men ger er strax katten för att hälsa på sin vän Brunte. Så gör du som alla andra, att i stället för att ta oss i famn, stå och

gapa på väggmålningen ofvan brandsprutskåpet, och med ett blidt uttryck läsa den söta versen öfver ingången:

*Var välkommen, kära du,
Till Carl Larsson och hans fru!*

* * *

Du klifver in i en liten förstuga där du bland alla de barnplaggen med svårighet skall lista ut en plats för din öfverrock. Släng den åt Helena, som lägger den någonstans där du aldrig får tag i den.

Du tar en titt på ditt behagliga ansikte i spegeln, ryktar dig ett par slag med borsten och stampar af dig den yttre syndiga världens orenlighet, väljer en af de tre dörrarna, som naturligtvis är den till matsalen, du öppnar och mötes af ett *Guds fred* som står skrifvet på väggen.

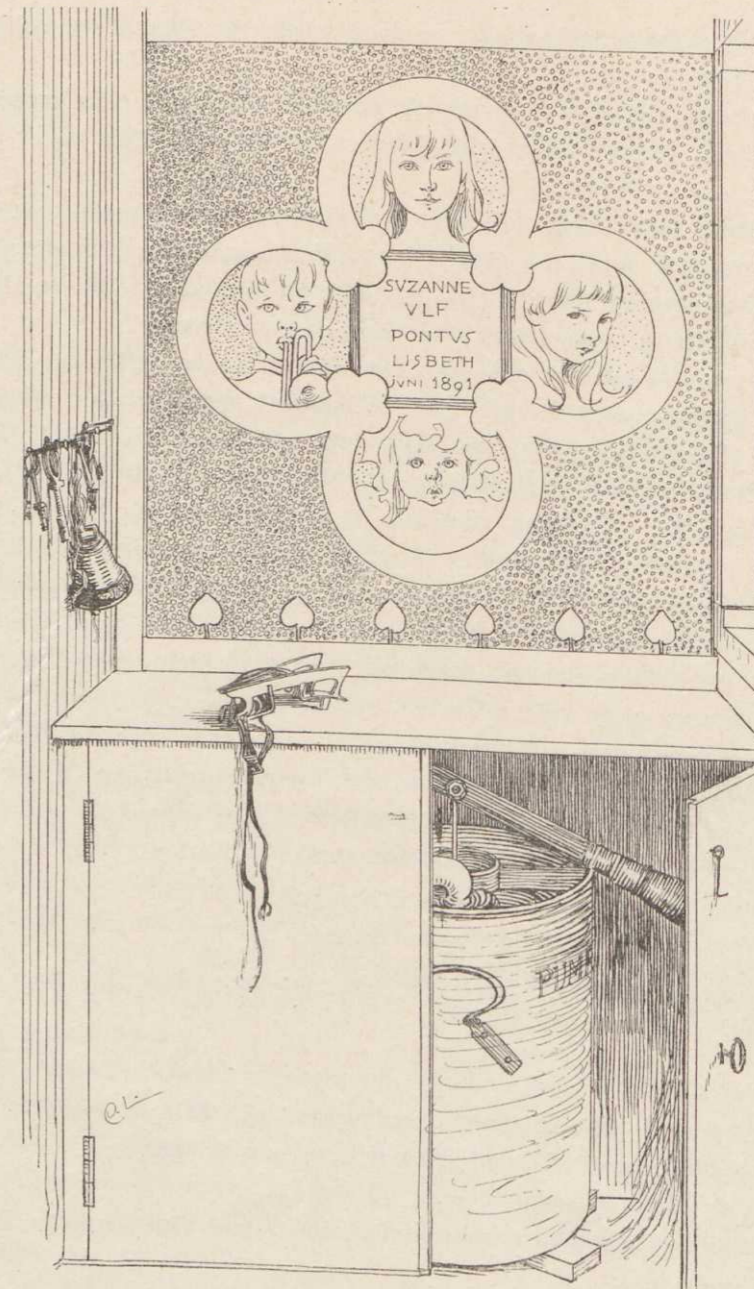
Genom skåpets glasdörrar ser du bordets alla attiraljer blänka och gnistra. På skänken äro uppradade buteljer och krus innehållande ett urval af dina älsklingsdrycker. Karin tycker inte om det där, men jag tycker det ser reelt och hederligt ut. Ofvan skänken hänger tre tallrikar påmålade af Liljefors och Kreuger.

Nu står bordet dukadt, barnungarna otåligt väntande bakom stolarna och din plats bredvid mig i soffan ledig att intagas.

Ulf läser salvelsefullt (vi tro alla att han skall bli präst):

*Gud låt hvarje barn sitt nödtorft få;
Sträfsam man och kvinna likaså!*

Som du är en mycket sträfsam människa äter du därefter och det gläder oss alla. Du njuter af hvad huset förmår, och ehuru ett och annat kanske skall vara dig ovant, låter du dig väl smaka, och det gör du rätt i. Hvarje söndagsfrukost äta vi t. ex. så kallad flottmölja. Detta är dock en allmän Dalarätt, bestående af uppkokadt hårdt knäckebröd, som blandas med en sås gjord af mesost och Gud-vet-inte-hvad som kokan fått fatt i; såsom sofvel ätes därtill stekt salt fläsk eller dito strömming.

Men det kan också hända att man lurar på dig mat anrättad på italienskt vis, som fruntimmerna lärde sig af signora Bellio när hon ett par veckor hvilade ut sig uppe hos oss. Och du får hvitlök i fårsteken på franskt sätt. Du får grina hur mycket du vill, men du får inte mucka. Du *skall* ha *vår* mat hos oss. Basta. Jag var nyligen bortbjuden till ett rart nygift folk, och vid aftonvarden hörde jag någon säga: »Nog lagar unga frun bra mat, bara hon kunde låta bli den förbaskade muskotblomman i spenaten.» Nej, hon *skall* just ha muskotblomma i *sin* mat. Hon skall ha den mat hon och hennes man tycka om, alldeles som att de skola ha sin egen smak för öfrigt, liksom sitt eget sätt, så att man vet att man är hos *dem*. Endast då maten ej är snyggt och med omsorg lagad, eller ej bjuden med ett gladt hjärta, får du klaga.

Apropos mat och dylikt så fingo vi tag i en gammal bok, som heter *Adelig Öfnings* fjerde Tom, medh behörige Kopparstycken, tryckt uti Kongl. Booktryckiarens Sahl. Niclas Wankijfs Tryckerij, Åhr 1690. Där förekommer *Usus Globorum*, det är: Den nytta man hafver af Globerna uthi Astronomien och Geografien; Skantz-Kånsten; Oeconomia eller Huushåld och Åkerbruuk; Låkebook, Trägårdz-Book samt sist Kooke-Book.

Efter en beskrifning i den sista afdelningen tänker Karin laga en rätt åt dig; den lyder så:

Krafft Såppa.

Tag 3 Rapphöns, 2 Capuner, een Fåår-fjerding, een Kalfskyfva, alltsammans uthan det feeta, och slå sönder Benen på Foglarne, lägg alltsammans uthi en Teen- eller Koppar-Flaska uthan något wått, täpp henne wäl, och smect godh Deeg omkring af grooft Miöhl och Wattn, lätt det koka uthi en Kettel full medh Wattn, lagandes att Flaske-munnen intet i Wattnet kommer, hållande Kiärlet fult medh siudande Wattn, om man icke wille förlora alltsammans, när det hafver kokat 12 tijmar, så tag uth Flaskan, och sijlat genom ett Linne-klåde, och krama wäl Safftet där uthaf.

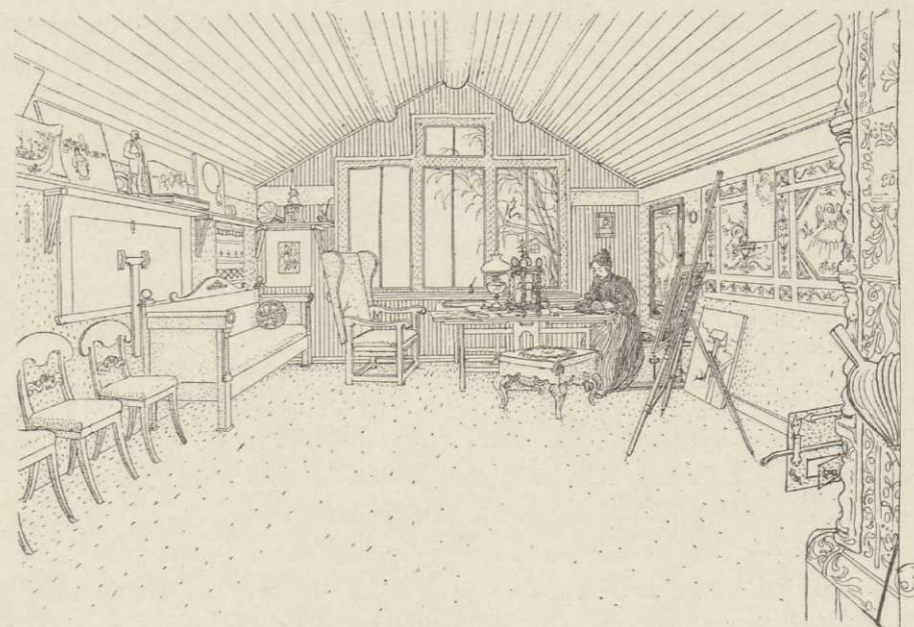
Karin tror att af detta skall blifva en tallrik soppa; men efter det du ätit upp den, tänker jag du skall kunna lyfta hvad som helst.

Säkert skall du tyst instämma i bordsbönen:

Stärkt jag ifrån bordet går;
Tack, o gode Fader vår!

* * *

Sedan barnen lagt sig och jungfrurna gått till sig på sin lilla kammare i brygghuset, brukade förr Karin och jag trivas så bra i matsalen, då jag läste högt för henne under det hon snörpade hop dagens hål och refvor i ungaras kläder. Nu, sedan jag rustat upp ett förr

obeboeligt garderobsrum till ett slags atelier, bruka vi sitta där. Det ligger i fil med de båda sofrummen, och därifrån hör Karin sina små när de vakna och behöfva ett lugnande ord, en kyss eller en öfver-sköljning, om de äro för heta för att kunna somna.

De soliga eller regnfria sommardagarna äta vi bakom byggnaden under den stora björken, och, vet du, det är spetsen på alltihop! Vore

ej den björken där, vore hela stället aldeles utan värde för mig. Den ger en sådan härlig skugga, och just där är det litet, litet, lagom dragigt, så att hvarken mygg eller mott trifvas där.

Fasonerna blifva där ännu friare, och de små barfotalassarna lapa i sig filbunke så att det står härliga till. Och som de där språka och agera! Karin, när hon riktigt skall göra klart både för sig och andra huru lifvadt det är med barnen, brukar säga: »Det är mycket roligare än på teatern!»

När jag i dag husfaderligt satt och talade uppbyggligt för dessa snorhyflarna, och, i anledning af att en af tennkannorna bar Carl Johans bild på locket, utvecklade min åsikt om hvilken underbar lefnadsbana denne mans var, och — såsom summan på kardemumman — sade, »att det var då tydligt, att, då denne gardist från Pau skulle blifva konung öfver två urgamla riken, så var det Guds finger, och måste stått förutbestämdt i det blad af ödets bok, som slås upp vid Lit. S. och N.», sade Lisbeth med en oefterhärmlig axelryckning: »Kung? Asch, man gifter sej med en prinsessa, och så är det färdigt!»

Visst är det fänigt, men man måste ju le. Och sådana äro de jämnt. I deras skola skulle barnen göra reda för hvad »snyltgäst» betydde — det var då också något att lära barn! — men därom kunde ingen i klassen gifva besked, utom Pontus som stack upp ett finger i vädret (det nötet!) och yttrade följande trelliga: »Jo, det är en så'n som kommer och hälsar på om somrarna...» När detta berättades mig, skrattade jag minsann inte. En gång yttrade Lisbeth: »Jag hade namnsdag i går och Pontus i dag, så att vi ä' nästan tvillingar.»

Men — för att återkomma till min lilla stuga — kunna vi låtsas att det skvalregnar ute, och att vi måste dricka kaffet i »förmaket».

Här är ett utmärkt tillfälle för mig att tala om, att vid den tiden dessa teckningar gjordes, hela byggnaden bestod af endast fyra rum och kök, jämte den tillbyggda ateliern. Det nyssnämnda gafvelrummet (lilla ateliern) har tillkommit senare. Mången tror, då de se bilderna, att det är lika många rum, men vid en närmare granskning torde man lätt se att de mestadels framställa olika väggar till samma rum.

Från förmaket finnas tre bilder.

Urbladet till hela serien är den, där Pontus sitter i skamvrå mellan den gamla kakelugnen och dörren.

Han hade varit fräck vid middagsbordet, och det blef pil in i förmaket, där han fick sitta och tänka efter hur i alla afseenden oförmånligt det är att uppföra sig illa.

Välsignad vare den stund då jag måste dit in för att hämta min piptobak! Jag tyckte den sura pojken gjorde sig så bra mot den enkla bakgrunden, att jag beslöt göra allvar af den länge närda afsikten att rita minnesbilder från mitt lilla hem. Jag tänkte det skulle blifva ett slags familjedokument, deponerat hos de kommande caputarna. (Nå, uppriktigt sagt, var det egentligen Karins idé, och med uträkning att få mig till något en sommar, då det regnade sex veckor, utan uppehåll, och jag gick omkring och var odräglig.)

Återvändom. På kakelugnen, bland tuppar och blomster, ser man på flera ställen årtalet 1754.

Den hörde ej till stugan, utan fick jag den långt härifrån, i ett uthusbygge, där den var hopsmetad i en hög, med ett brashål, tydligen menad att tjäna såsom en endast tillfällig eldstad, men som sedan fått stå kvar och göra lång och trogen tjänst. Det bevisade den tumtjoeka smutsen och sotet, som jag under allmänt spott och hån höll på med en hel vecka för att få bort.

Från allra första början hade det naturligtvis varit en stor ståtlig herrgårdsugn, och detta är det som är kvar af den. Den hade icke ens blifvit så pass, om jag ej på vinden, där den stod, hade letat reda på några lösa kakel. Jag bytte mig till den mot två nya kakelugnar, hvilken frikostighet gjorde ägaren misstänksam och ångerfull. De tro nu i denna stund, att den är värd sin vikt i guld.

Du kanske är nyfiken på den engelska strof som står på dörren? Ack, det är en dum travestering från en af Kate Greenaways barnböcker. Ursprungligen lyder den så:

THERE WAS AN OLD WOMAN
LIVED IN A HILL
AND IF SHE IS NOT GONE
SHE LIVES THERE STILL

eller något sådant.

Nej, skall du få ett riktigt begrepp om rummets egentliga betydelse och ändamål så tjänar dig hvarken denna eller den bild där Suzanne vattnar blomkrukorna, utan det är den människotomma, där Kapo ligger sofvande på golfvet, som bör göra detta tydligt för dig.

Detta rum är Lättjans Tempel.

Där i soffan har nyss en af lojhet ledbruten man nyss sträckt och vältrat både kropp och själ, och denne man skäms nu att så här bikta sig för en — låtom oss antaga — stor publik.

Det är sannerligen mig en stor tröst, när samvetsaggen blifva allt för svåra, att min hund är *ännu* latare än hans herre.

Jämte lättjan och troheten har han en tredje egenskap gemensam med mig och det är den att tycka om höns. Han kan omöjligt se en pulla, utan att sätta efter henne, och trots mina energiska kommandorop, där all min viljekraft och vrede hotfullt äro samlade, är hönan i ett nafs, som om hon aldrig hade varit.

Jag försöker hvarje gång det gamla vanliga, och lägger icke fingrarna emellan. Men det hjälper ej. Så sade mig en så'n där vis människa, som man möter någon gång på sin lefnadsstig, att ingenting är lättare att bota än det.

»Bind den ihjälbitna hönan kring hundens hals, och får den sitta där tills den luktar illa, så tror jag hunden tappat smaken för höns.»

Knappt var rådet gifvet och mottaget förrän jag fick höra den vilda jakten i kapten Linderdahls hönsgård. Det var en ovanligt stor, spräcklig och fet höna han fått fatt i. Jag följde den vises föreskrift, och ledde hundkräket så utstyrdt i en kedja genom hela byn. Så gaf jag honom ett nyp då och då, för att han skulle få det klart för sig hvad meningen var.

Något så jämmerligt har världen aldrig skådat. Hela befolkningen bevittnade den skymfliga färden. Med hönan slängande mellan frambenen och svansen mellan bakbenen, tungan hängande och dräglande, samt med skum blick, släpades han fram. Pojkpaket jublade. Mitt hjärta sved. Ändtligen hemma, bands han vid sin koja. När jag om en stund kom ut för att grymt i ensamheten njuta af hans skam...

var hönan uppäten, och Kapo viftade mig tacksamt med svansen, att hönan smakat honom *riktigt* bra.

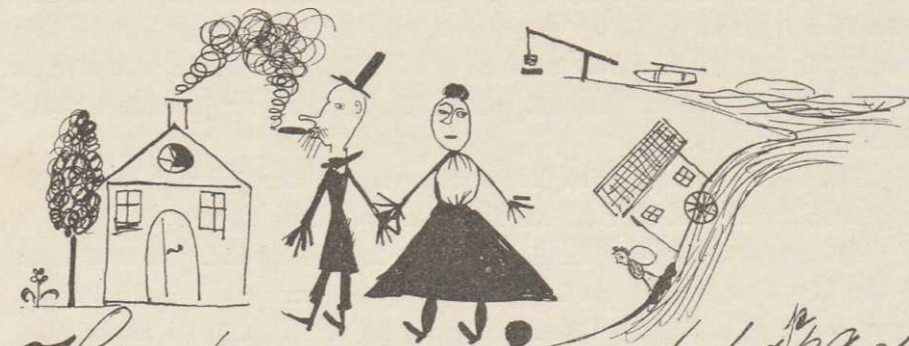
Du rara Kapo! Familjens bortskämda älskling!

POST.
MIN FÖRSTA LATHUND

* * *

Efter Suzanne nu är i förmaket bland sina kära blommor passar jag på att svara på en fråga, man ofta gör mig, den nämligen »huruvida barnen har anlag». Inga alls! De äro gudilofvadt som folket är mest. Dock trodde man i början att Suzanne skulle bli något. Detta efter åskådandet af denna här åtföljande och liknande bilder.

Har komma mamma och pappa så
svarta som de kunde i hvora
djo nu blutar varben

Se'n har jag sett att alla de andra barnen rita gubbar, och alltid är det pappa och mamma.

När jag var liten ritade jag endast officerare och päron.

Det var väl det bästa *jag* visste.

Och med denna gnista talent har jag drifvit det så vidt, att jag målar riktiga taflor som mina vänner köpa.

Var god och stig in i ateliern! När jag ber folk stiga dit in, är det mer af pur artighet, och med en hemlig önskan att de skola ge ett svepskäl för att slippa.

Det är trefligare för båda parterna att jag ej är med, utan att folk i ensamheten därinne få kritisera i lugn och ro. De få så hjärtans gärna för mig »tycka» så mycket de vilja.

Det är omöjligt att behaga alla. Den som det försöker, behagar ingen, skref salig professor Scholander en gång till mig. Ja, vars, jag skall tycka lika bra om dig äfven om du ej kan ha nöje af min konst. Men blif bara inte *ond* på mig — sådant har händt — därför att jag ej kan måla alldeles i din smak. För då tycker jag du är litet dum och mycket orättvis.

Emellertid är det för ögonblicket ingen risk att titta in. Där står bara en gammal studie efter Lisbeth, och så en kartong till en af målningarne i flickskolan i Göteborg. Det är gamla Anna som sitter där, utstyrd som modell till en husmoder från femtonhundratalet. Det är henne du såg genom matsalsdörren stå i köket och breda på smörgås åt en af flickebarnen. Hvilket minns jag ej; man ser ju endast skänkerna af 'na.

Anna hör inte till mina beundrare. Hon tycker jag målar af henne så gammal; och hon är bara sextionio år (som hon säger).

Det är hon som upptäckt, att huset har sitt spöke. Strängt taget är det Kapo som bör ha äran däraf, »ty djuren se hvad vi icke se», säger Anna. De långa vintermånaderna, då vi andra äro i Stockholm, vaktas och skötes huset af Anna och Kapo. En natt rusade Kapo upp darrande, skällande och gnällande, och hvad gumman då såg streta öfver golfvet — ja, det var husets spöke! Nu känner och vet hela socknen detta; och har någon sockenbo något ärende till mig under

juletid, då vi alltid äro i Sundborn, så nog passar han på den korta stund dagsljuset varar.

Nog har jag hört Det, alltid, men icke har jag sett Det.

När jag berättade för barnen att det lär se ut som en ihålig gumma, klädd i bindmössa och jämt bärande någonting — uuuh — man vet inte hvad — uuuhhh — i sitt randiga förkläde, så foro alla barnen ut emot mig med en mun: »Nej, det är inte *alls* på det viset. *Det är en svart karl med brinnande ögon!*» Det är sanning att jag riktigt skämdes. Att jag icke hade reda på mitt eget spöke! För mig får det se ut som det vill; jag säger bara: »Gud välsigne det hederliga spöket som bidrar till husets poesi och distinktion!

Men vi skulle ju titta oss omkring i ateliern, vet jag. Du ser ett långt gammal stöddigt bord; det räcker nog genom några århundraden till. På den väldiga karmstolen, som nog har ett par århundraden på nacken, den med, har jag suttit och ritat alla gubbarna till »Sehlstedts visor» och Viktor Rydbergs »Singoalla». Man har ett riktigt sällskap af den; den pratar och smågrälar hela tiden man sitter där. Sätt och fasoner som alla gamlingar bruka ha.

»Du har varit en stor skojare och slarfver, du, Carl Larsson,» säger han, »jag har nog reda på ditt förflutna må du tro. Du är en bortskämd lymmel, som alltid bara fått beröm då du skulle haft på tafsens och så oförskämdt du behandlar en äldre person, som jag. Det sker dig endast rättvisa när du hädanefter får ovett, just när du *försökt* att göra något hederligt ifrån dig. Och gnäller du det allra minsta så gäller det icke som afbetalning på din stora skuld. Och tacka till för pisket, sakramenskade . . .»

Usch, en så'n gammal knarrig en, det är. Ibland blir han så otreflig, att jag måste gå min väg. Då blir han så tyst och snopen. Han håller nog af mig i grund och botten. Det har jag märkt när jag i ögonblick af djupt missmod lutat mitt hufvud mot dess ena karm, ty den har känts så mjuk och öm, och jag har tydligt hört honom mumla: »Lipa på du, min gosse, men akta dig, så att ingen får se't!»

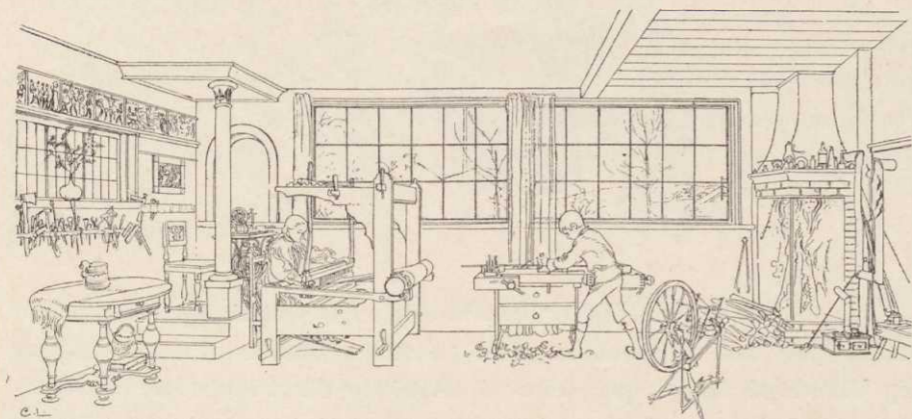
Kanske det är ofint af mig att så här yppa den gamla länstolens och mitt förhållande till hvarann. Ånej, hvarför det!

Längs panelen går en fris föreställande Frälsarens lif. Det är en bondmålning från Halland, gjord under förra sekelskålet, och framställes alla personerna, utom Christus själf, i den tidens och det länets dräkter. Den har samma ursprungliga naivitet och behag men intresserar mig mera än någon af Giottos fresker.

Det är hos dessa svenska bondmålare från slutet af förra seklet, jag sedan några år går i skola; detta erkänner jag öppet. Tänk på t. ex. dessa gamla målningar, man finner i bondstugor här i Dalarna eller i Norrland. Sådan djup, allvarlig känsla vid sidan af sådan drastisk men sund humor. Och hvilken nationell stilkänsla! De äro för mig större och dyrbarare skatter än någonsin Gellivaras kan bli för andra.

Då göra vi helt om. Du tycker den är besynnerlig den där soffstolpen. Det är mitt färgskåp. Riktigt illmarigt, med fack och namn för färgerna. Öfverst sitter en gubbe, efter min ritning utsågad af snickare Bergström. På skjutdörren har jag målat min idöl.

Sedan någon tid är jag sysselsatt med att bygga mig en stor låda till atelier, med rikligt nordljus och tillräckligt svängrum. Sedan de andra två äro ratade kallas denna superlativus. Denna, där vi nu äro, har så småningom antagit en helt annan karakter och blifvit slöjdsal åt barnen; pojkarna hyfla och hamra och Suzanne väfver.

Här bruka vi fira julaftonen. Det är sannerligen en äkta julstämning här, med de båda gamla och alla de barnen, de rara tjänarinnorna

och den hederlige Johan. Och här sitter jag som en patriark och delar ut julklapparna från alla till alla. I spiseln spraka och knastra hela vedträn och midt i salen står den vackraste af de granar vi på morgonen tagit från skogen.

Du härliga midvintersfest här i norden! Hvad du är ren och helig!

Apropos den lilla vignetten vill jag ett ögonblick taga dig ut på gården. Här var icke mycket grönt när vi kommo hit. Men jag gräfde upp slagg här och hvar, köpte dikesjord, som jag fyllde groparna med, samt satte dit telningar af björk, lind, kastanje, pil, hagtorn, berberis och andra dumma »prydnadsbuskar», al, fläder, hägg, asp, ja ek, äppelträd, jasmin, rosor, krusbärs- och vinbärsbuskar samt en liten gran och en liten tall. Det är den lilla teckningen, som föreställer den sistnämnde huru han ser ut, om vintertid skyddad med några vedträn. Allt har gått bra, utom den. Det är nu på åttonde året den lefver sitt usla lilla lif, men det är mitt käraste barn, och hvarje morgon går jag först till den och tittar efter om han har vuxit något under natten.

* * *

Anna och kokan äro två potentater som ha svårt att trifvas under samma tak, kökstaket.

Där vill gumman bo i värmen om vintern, och det är svårt för

henne när hennes säng flyttas ut och Emma flyttar in. Men nog tycka de båda att det är det enda ofördärfvade rummet i huset. Köket är nämligen så innerligt ostiligt, men snyggt och något så när treffligt ordnadt till sitt ändamål. En vinter, under vår frånvaro, skulle det rustas upp, och då passade man på att taga bort den gamla stora spiseln, uppbyggd af väldiga stenblock, och satte i stället dit den där löjligt ynkliga järnlådan, prydd med dessa ingenjörornament, dessa rysliga, okänsliga snirklar, som ni se öfverallt och på allt, och — sköna tanke, hvar fick du den ifrån, du Bolinders mekaniska verkstad — Thorvaldsens »Natten»!

Och denna plåtkappa i stället för den gamla murade spiselmanteln.

När jag först fick se vandalismen var jag icke god. För att rädda härdens heliga stenar, byggde jag mellan körsbärsbuskarna af dem en bänk och ett bord, där vi om somrarna pläga dricka vårt eftermiddagskaffe.

I köket se ni min äldsta och min yngsta flicka sysselsatta med att kärna smör. Tänk så bra för Suzanne att ha fått Kerstis säkra och fasta stöd! Vill du veta hvad kattungen heter? Han heter Hans.

* * *

Under huset bo råttorna och ett myrsamhälle. I trossbotten regerar en bisvärm, som har sin ut- och inkomst genom en springa mellan två väggbjälkar.

Strax jag kom hit satte jag upp tre stycken hålkår i träden, och i rappet var den i stora björken bebodd af ett star-par. Två af hålkarna äro nu om vårarna till vår glädje bebodda af dessa treffliga fåglar. Den tredje har ett gråsparfspatrask inkräktat. Hvar flådermössen, som fladdra omkring stugan om kvällarna, bo, vet jag inte.

* * *

Jag visste ej hvar jag skulle sätta den här teckningen; men, snälla Du, får jag kila in den här. Den föreställer hustru min, som klipper mig därute på slagghvarpet, fram på höstsidan, då vi skola åter till Stockholm. Och jag ser så ut att ingen kan fara på järnväg i mitt sällskap.

* * *

Nu återstår af själfva huset endast de, en trappa upp liggande, båda sofrummen att förevisa.

Var så god!

Det här är mitt rum. Det lär vara så hälsosamt att ha sängen midt på golfvet, men det visste jag icke om när det bestämdes så.

En granne — manne majorn — lär ha sagt att rummet ser ut som en drängstuga. Männerna, härstammande från ett gammalt krigarfolk, anse det passande att ligga på dunbolster, med spetsar på lakan och örngott, och kokett och nätt på alla sätt.

Men i min enkla säng, på min halmfessing, sofver jag godt och djupt, som en kung på sin lit de parade.

Kammarens väggar stryker jag öfver då och då med krita och limvatten, det blir så rent och skinande, som i en himmelens boning.

Men se, i det andra sofgemaket finner ni cheruberna.

Där utspelas de mest förtjusande scener, så att det är ej för ro skull Karin gjorde den förrnämnda jämförelsen med teatern.

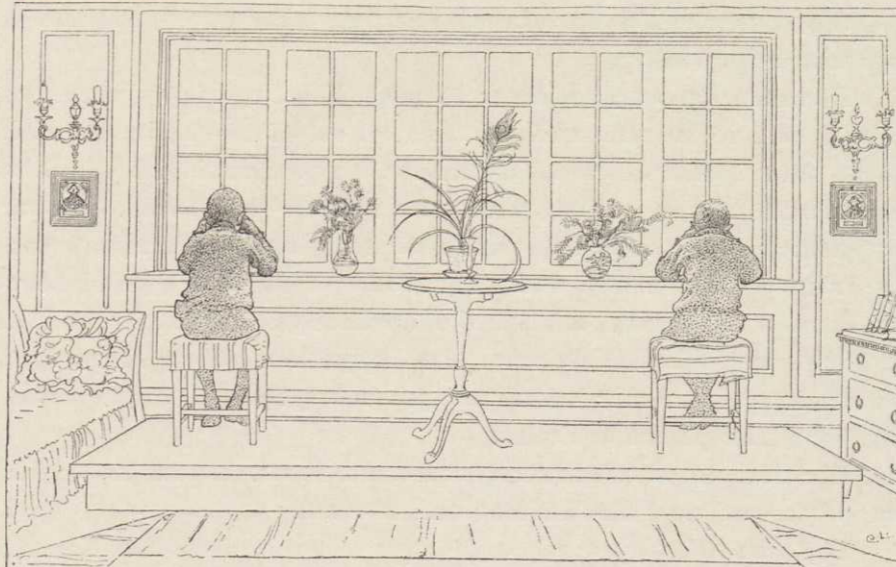
Om detta rum sade faster Emmy, när jag hade huggit ner det fina platta taket (för att få mera luft), stängt af ett af sidofönsterna och gjort smårutor på det i fonden, samt hvitstrukit de nästan nya tapeterna, att *hon* skulle då ej vilja ligga i en fängelsehåla.

Nänej, säger inte' om de', faster lilla.

Ni ser väl att det är en söndagsmorgon. Det vill säga det *blef* så. Min älskade hustru hade nyss blifvit räddad till lifvet från en mycket svår och allvarlig sjukdom. Hon hade nu åter fått in barnen till sig; och som allt var lycka och glädje igen, sken både ungar, väggar och tak däraf.

Då förstå ni.

* * *

Ferieläsning.

När detta skrives har åskan blixtrat och dundrat öfver Sundborns by. Regnet har stått som spön, och det var en välsignad sak efter den långa torkan. Nu blänker solen med mjuk och varm glans på de våta löfven, hvilka stå så vackert mot det blåa åskmolnet, som ännu mullrar bakom Vättberget.

Jag tar papper, bläckhorn och penna med mig och fortsätter detta under stora björken.

Hvad är det nu mera ni skulle vilja veta? Ni lära undra — jag säger *ni*, ty ungarlen, som jag blef *du* med, har smitat för länge se'n — ni lära undra, säger jag, hvar vi hafva de äldsta barnen logerade om nätterna. Titta, mot stugans ena gafvel ser ni ett litet tillbygge. Detta *var* en vedbod, men som det fanns två sådana, omändrade jag denna till två sommarrum. Det var en affär på ett par dagar. Enkel brädbeklädnad och väggfasta britsar. Suzanne bebor den mindre och de två pojkarna den större afbalkningen.

Det är inte alls så tokigt.

Om vintern? Åh, det ska vi inte tala om. Det är väl inte så noga med ungar, heller.

Förresten finns det mojängar då med. I det nya brygghuset finns det två små nätta rum med eldstäder. I det öfra — ni ser det visst skymta fram mellan de frostsximrande träden på vinterbilden där Brita åker sparkstötting — bo jungfrurna både sommar- och juletid. Det var nog endast tillfälligtvis de lågo på Härbret den gången då Emmas namnsdag firades af barnen med utklädning, kaffe på sängen och gratulationsvers, uppläst af Suzanne, klädd i min frackkostym. Det är Ulf, utklädd till kulla, som här kaffebrickan. De öfriga lära ni nog känna igen. Det är Johan som står nere i trappan och spelar fiol, så att tårarna trilla som ärter på snälla Emma.

Här firas alla bemärkelsedagar på liknande vis. Det börjas klockan fem, allrasenast, med kruttändning och bösskott.

Pojkarna från Bjus och mjölnarens Svea bruka spela Neckens polska på gitarr och fiol, och Anna Sundin, som har vackraste rösten i byn, sjunger en Sankey-sång till den.

Jag blef så där firad en Olofsdag. Jag var alldeles oförberedd, ty hvem tusan kunde misstänka att man skulle ens ha reda på detta mitt öfverloppsnamn, och hade därför icke satt mina känslor i försvarstillstånd. Ih, jag tjöt, och det knakade i mig af sinnesrörelse när ett af barnen läste upp en vers som mamma diktat, om att jag var så ädel, så öfvermänskligt upphöjd, så ... ack, vi ska inte *tala* om det.

I och med Härbret har jag beskrifvit alla i serien förekommande rummen. Detta, Härbret, är af Karin ordnad med afsikt att om sommaren tjäna till gästrum.

* * *

Det är, min själ, inte lätt att skriva om väggar, fönster och tak. Så att, när jag nu går ut ett slag med dig i byn, det kännes riktigt skönt.

Vi kunde ha rott ner en bit för ån och sett på när barnen bada. »Ett bra badställe». Det heter Bullerholmen och är nu mitt. Sedan den tiden då jag om morgnarna tog pojkarna med mig direkt ur sängen,

rodde öfver, och kastade först pojkarna och se'n mig själf i djupet, har det blifvit hela traktens badort. Om somrarna myllrar det hela dagarna där midtöfver af nakna, vackra kroppar, mot det gröna; och de göra sig en trampolin, och det dunsar och smäller och stänker i högan sky; de krypa upp på länsarna, balansera där ett slag, trilla så pladask i, komma upp frustande, skrikande och skrattande.

Och mina båda ökor äro i lån hela dagen, lånade i tur och ordning af gossarna och flickorna.

Den 15 augusti börjar kräftfångsten. Det blir liksom nytt lif i oss då. Alla burarna, håfvarna och spöna äro i ordning, och när klockan slår tolf på natten ror jag ut, det må vara hvilket väder det vill och i djupsvarta natten sänker jag håfvarna i det *ännu* svartare vattnet; sofver så till klockan fem då de större barnen väckas; och så vittja vi, under det solen i morgondimman går upp som en pannkaka öfver vasstopparna. Bilden med det dukade bordet förklarar tillräckligt det öfriga, tänker jag.

* * *

Sundborns socken var förr en annex-församling till Svärdsjö, och Gustaf Vasa måste åka här öfver, för att komma till herr Jon, som var präst där, och till Sven Elfsson, som bodde i Isala, strax i närheten. Under drottning Kristinas tid fingo Sundbornsborna sin vilja fram att bilda egen församling, och då byggdes antagligen kyrkan. Kanske dock den är mycket äldre; men, enligt en plåt utanpå den ena porten, reparerades den 1750, då, bland annat, nya dörrar och fönster insattes. Den har invändigt varit målad med heliga scener, men den nyare tidens pietetslösa vandaler har strukit öfver alltsamman. Sundbornsborna äro också berömda för sin dumhet. Svärdsjöborna däremot för sin slängda mun. Du har kanske hört den gamla historien om de resande, som på vägen någonstans här i trakten mötte en svärdsjöbonde; de stannade, och då en af dem bad honom säga något kvickt, svarade han: »Nä du, jag kan inte; jag bor för nära Sundborns rå.»

Emellertid börja Sundbornsborna inte tycka om det där skämtet mera sedan två af sockenborna blifvit professorer, Anders Lindstedt och Sam Wide. Och så hoppas de mycket af mina världsberömda barn.

* * *

Det är icke utan mening, jag tagit bilden af kyrkan och kyrkogården sist.

När jag går att hämta posten hos klockaren, som har sitt boställe ute på udden, invid kyrkan, så drages jag till att göra en lof där i gångarna, bland kullar och kors. Jag sätter mig på den långa sittplankan och ser öfver sjön Toftan, långt, långt ut i fjärran, där bergen, blånande, försvinna, det ena bakom det andra, i det oändliga.

Visst är det vemodigt, men så ljuft . . . mitt sista hem.

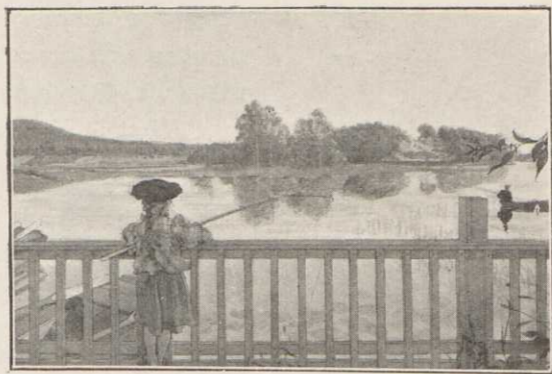
* * *

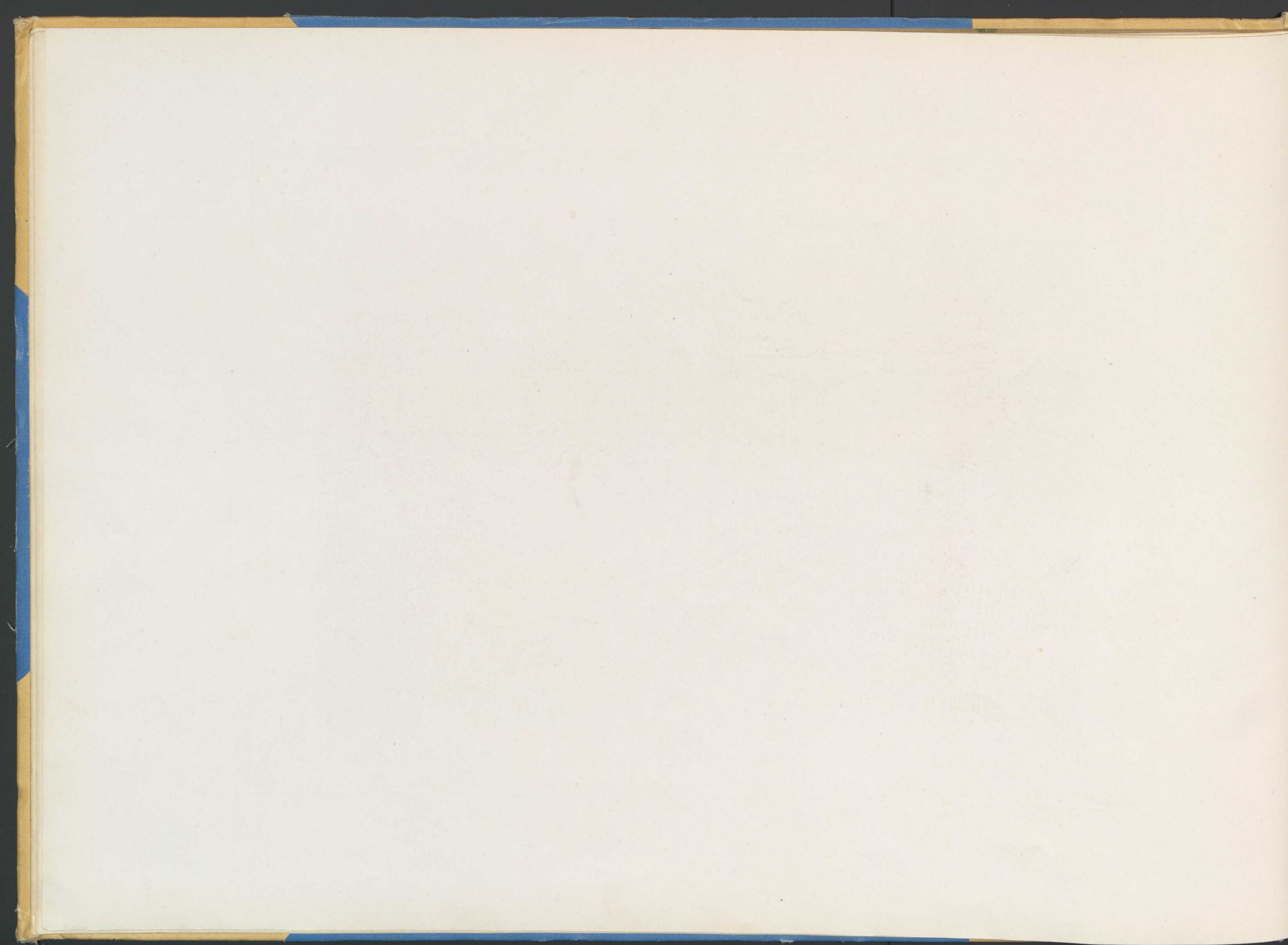
Opp! Till lifvet igen!

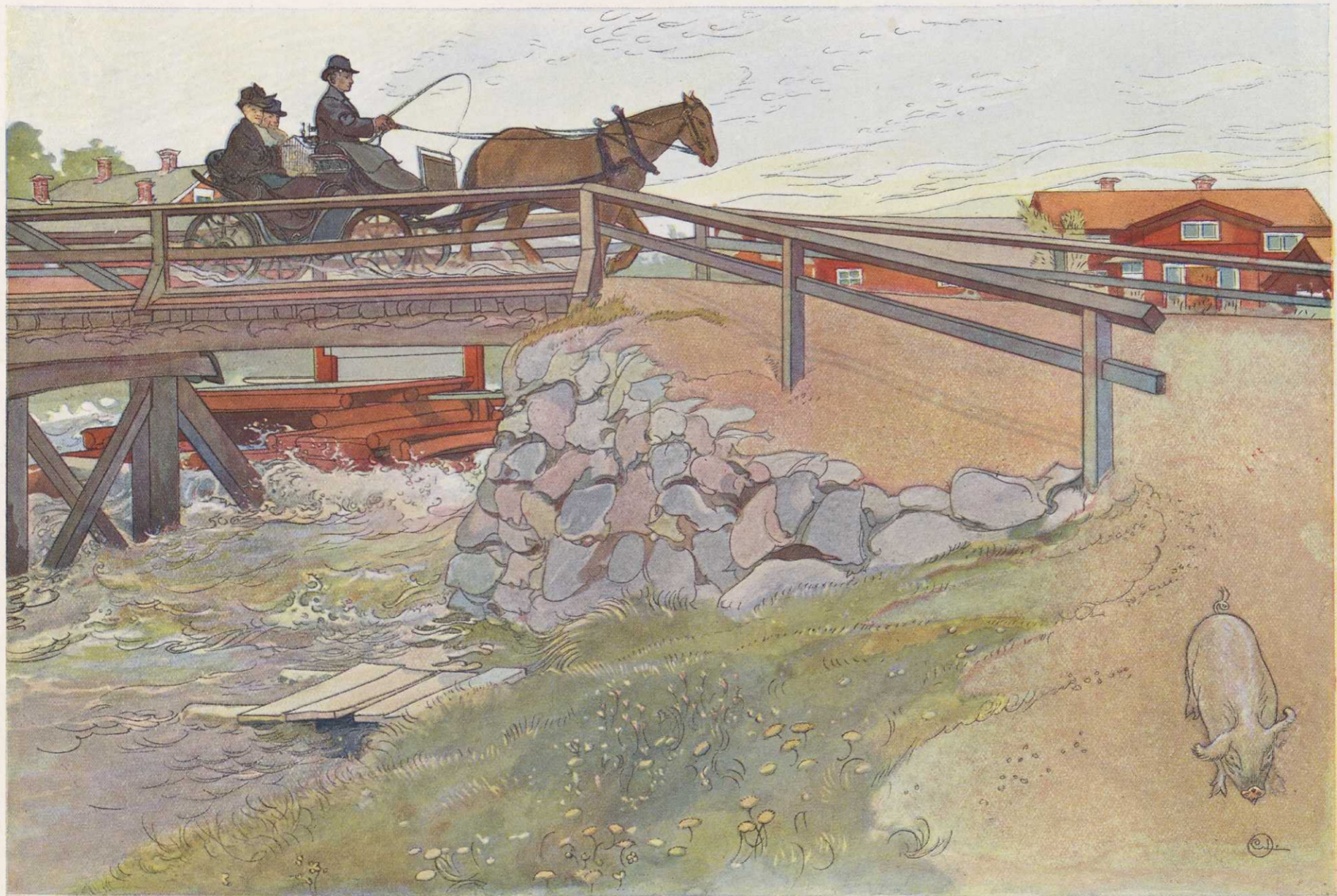
En af bilderna här, den med kräftfisket, skall i mycket stor skala väfvas haute-lisse, gobelin, eller hur det heter, och i bården låter jag varpa in:

Att lefva i Sverige,
på äng och i dal,
i skogar, på sjöar,
i gröna blads sal.
Se, det är att *vara!*
Se, det är ett lif,
att dela med vänner,
med ungar och vif!

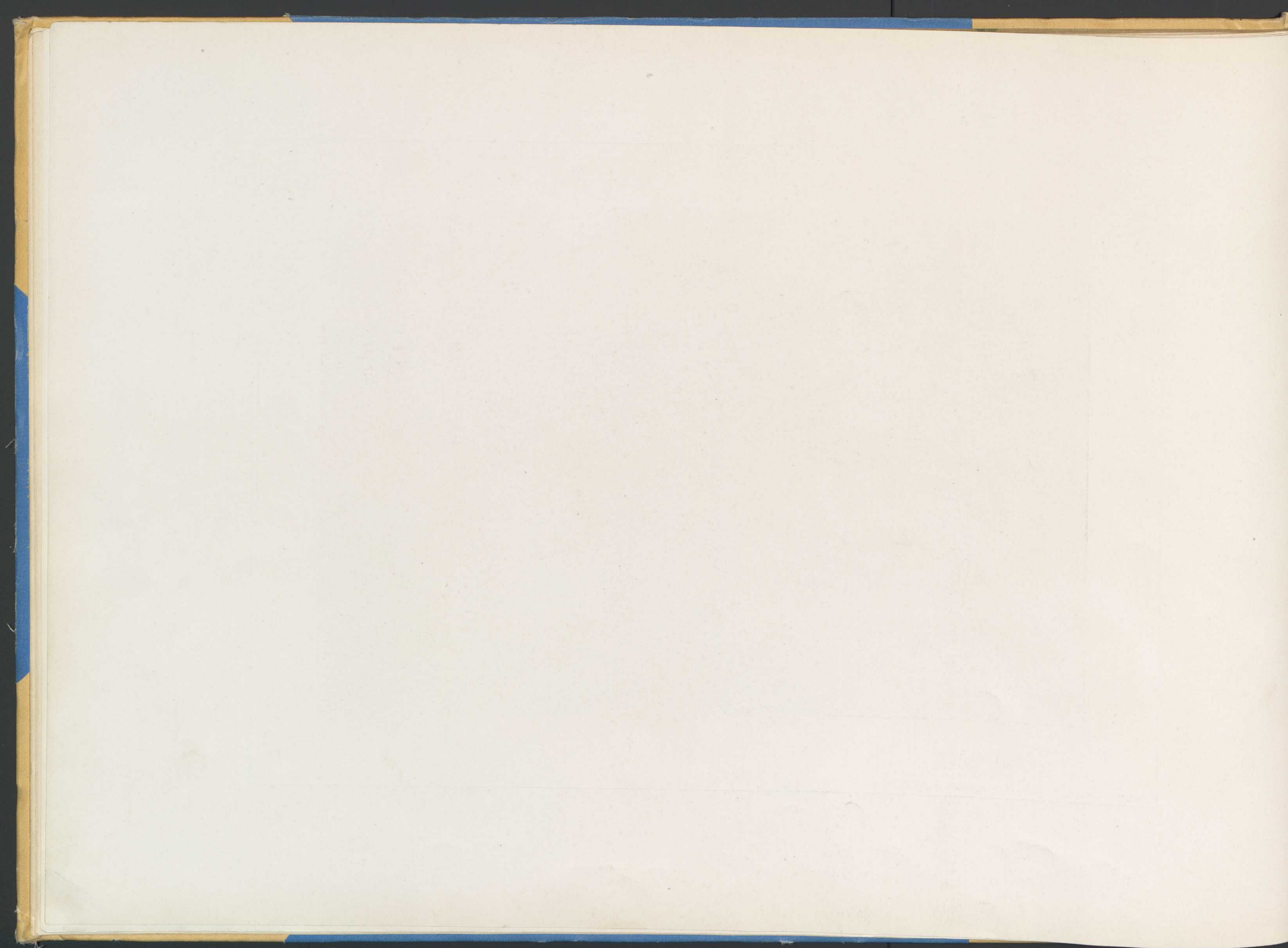
Carl Larsson.

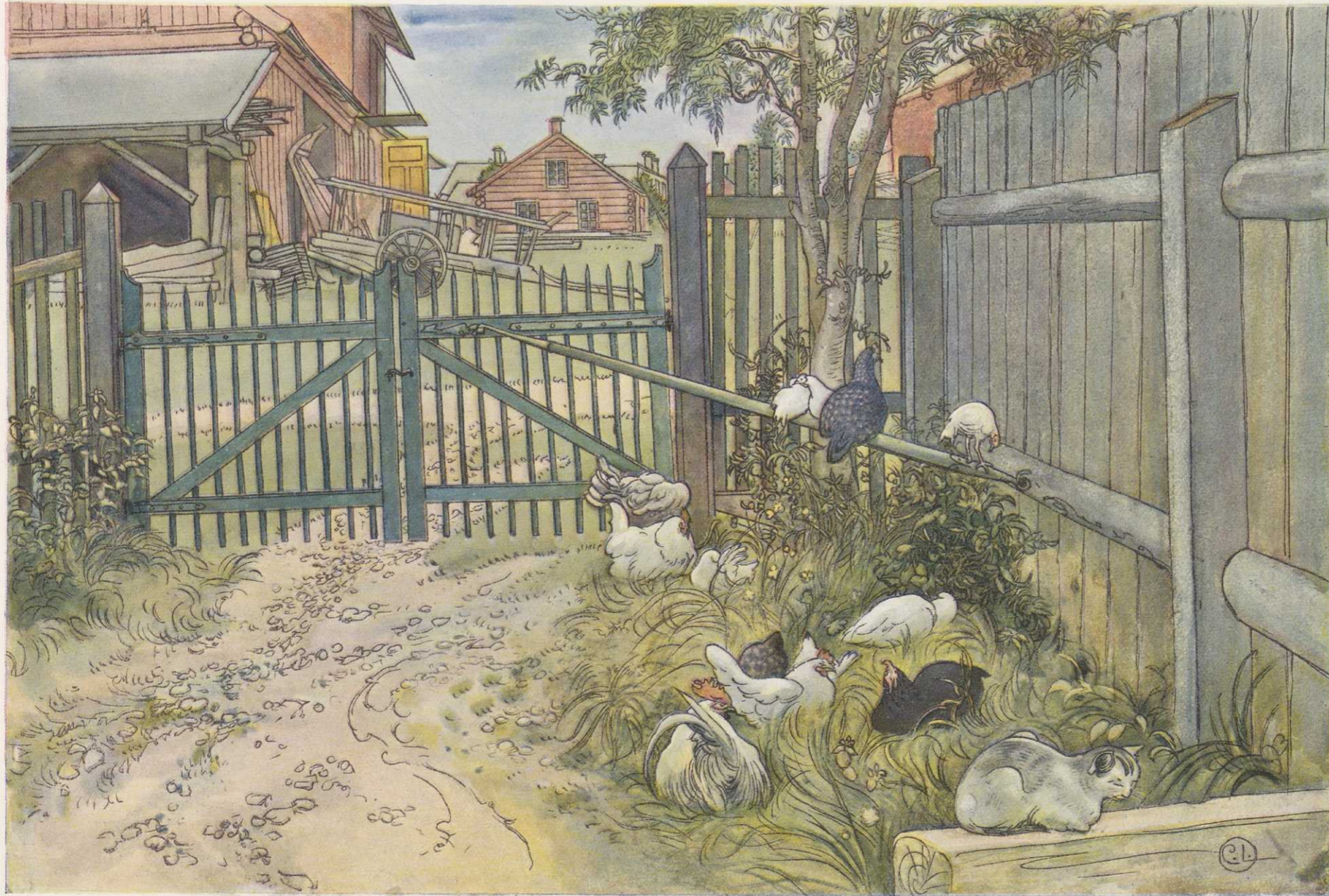

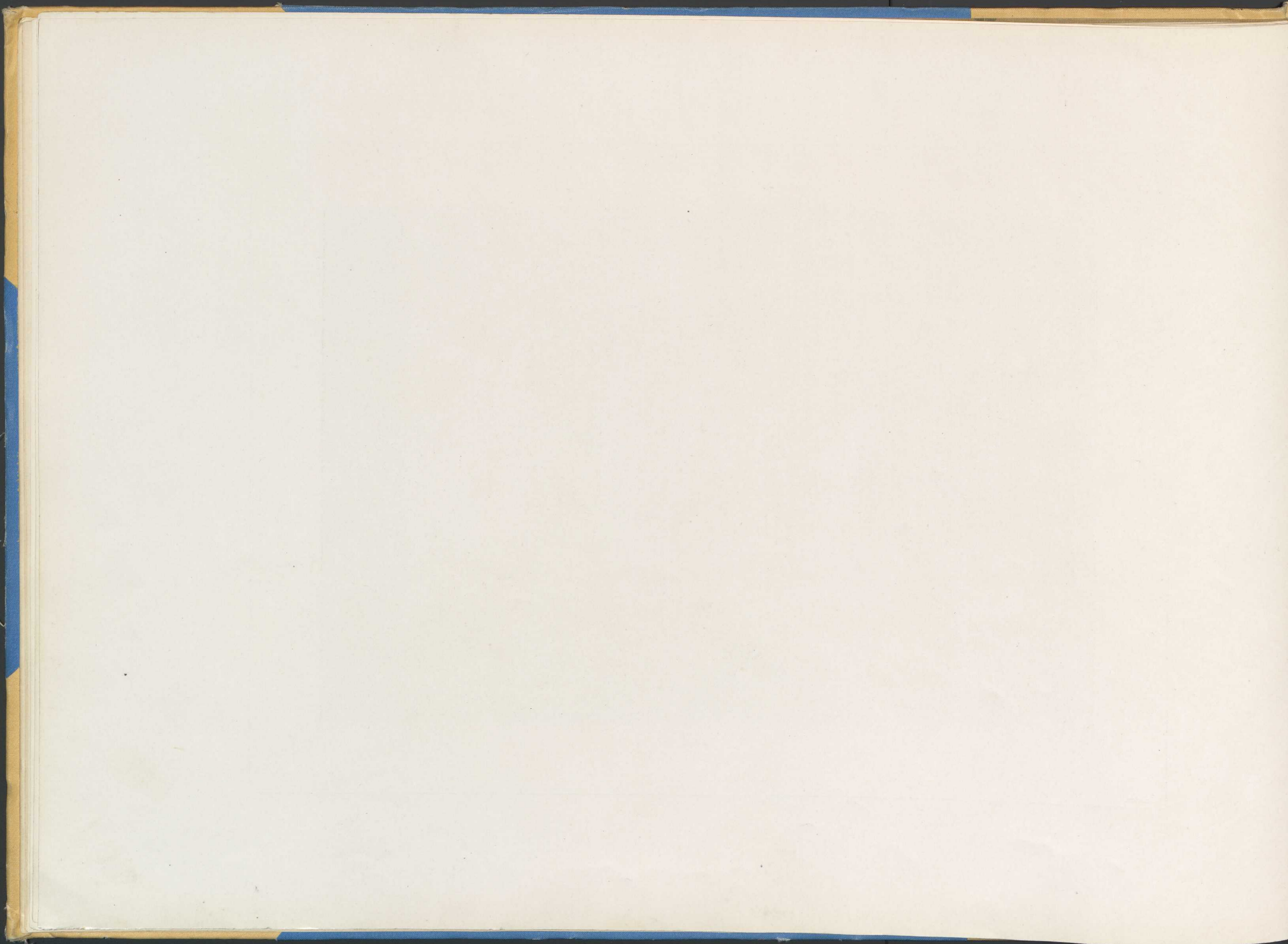

Bron.

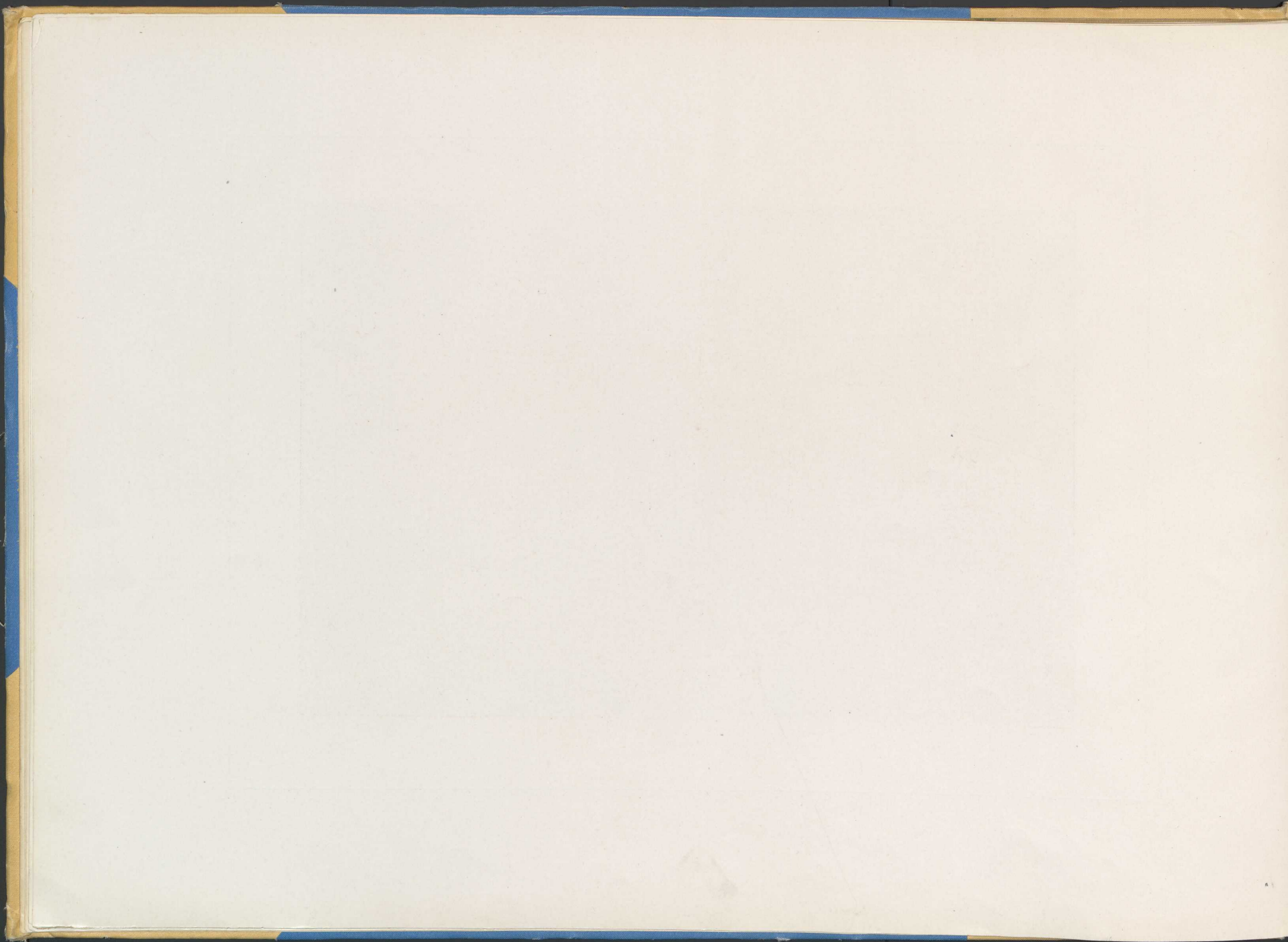

Grinden.

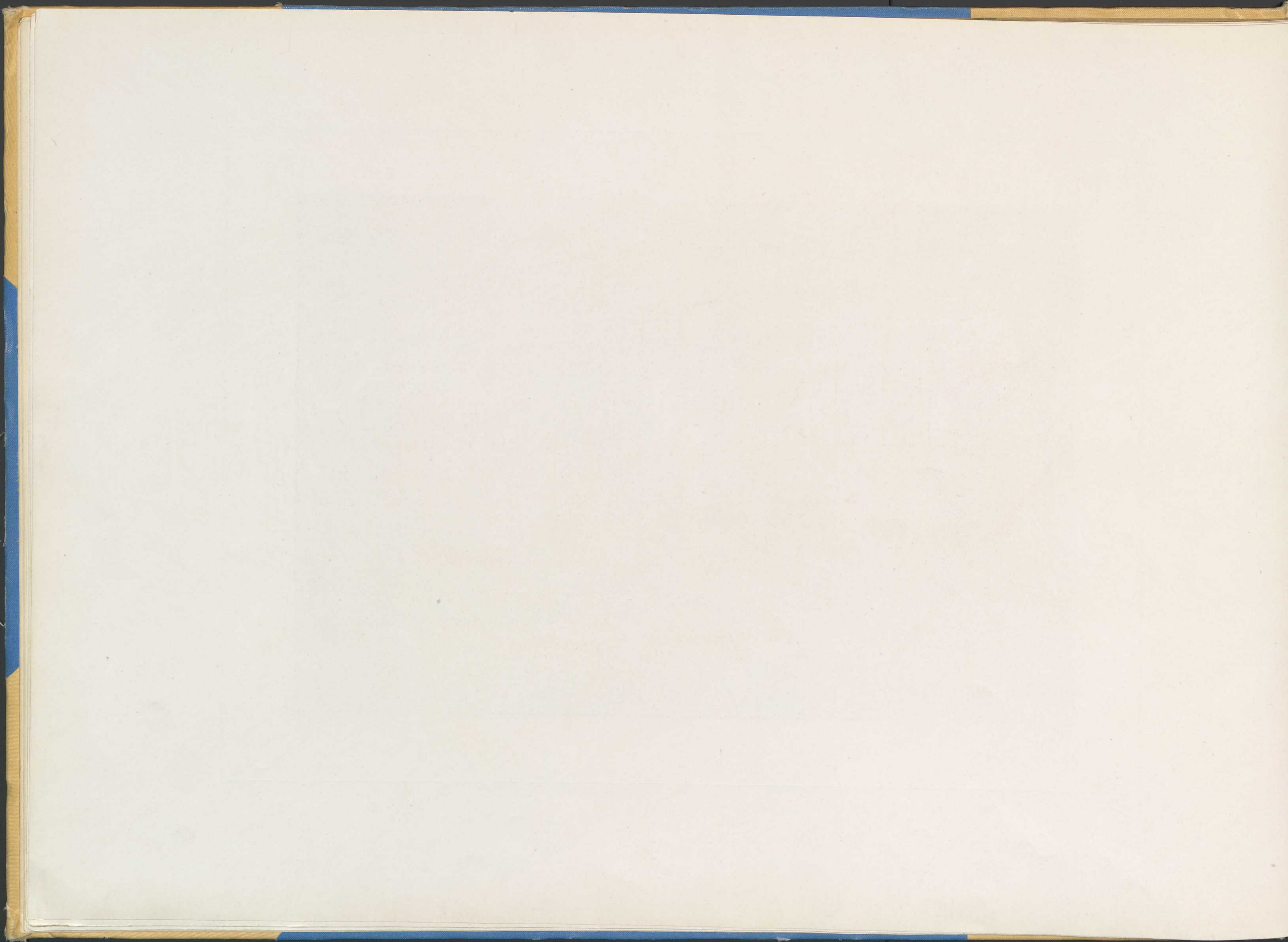

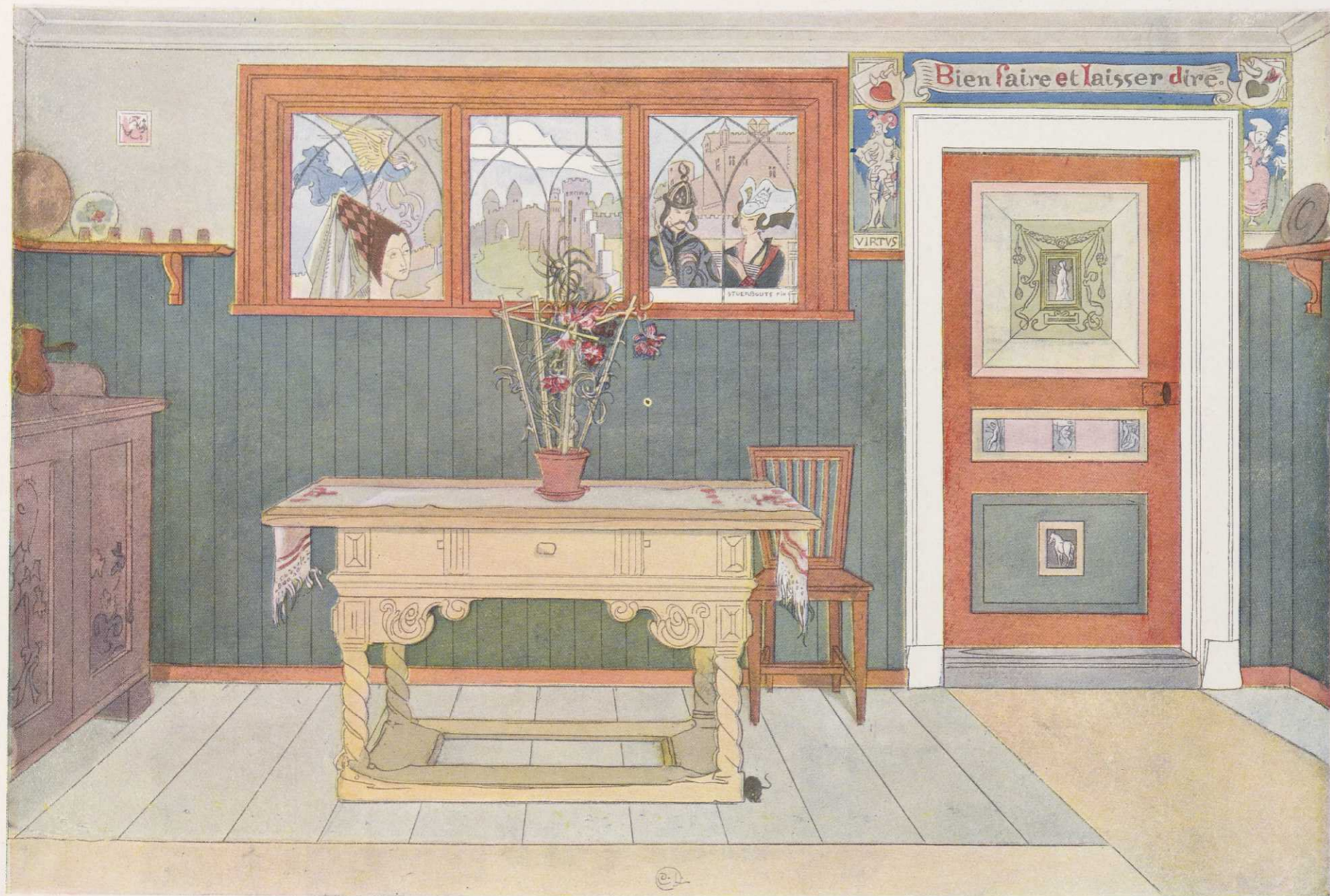
Stugan.

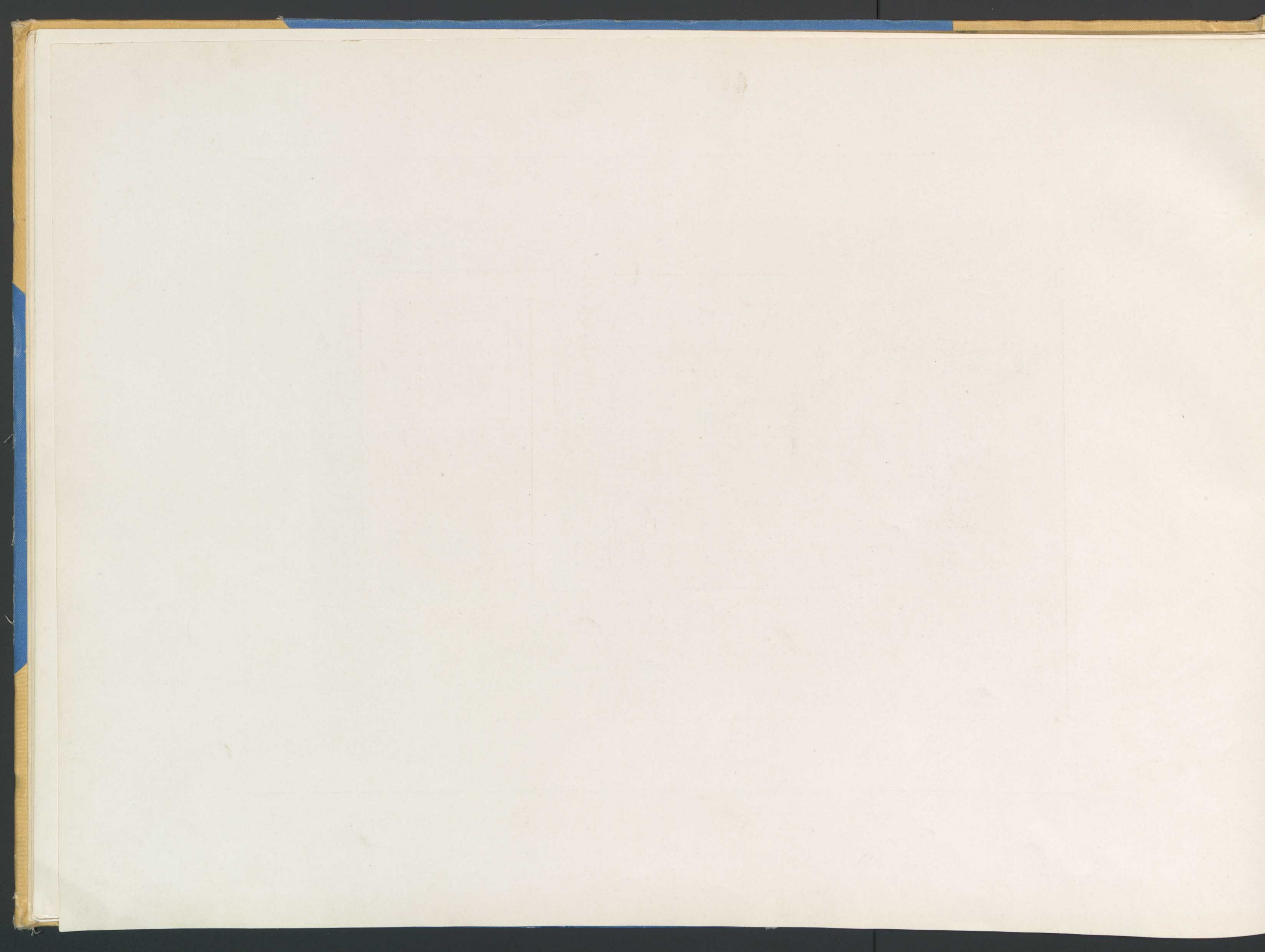

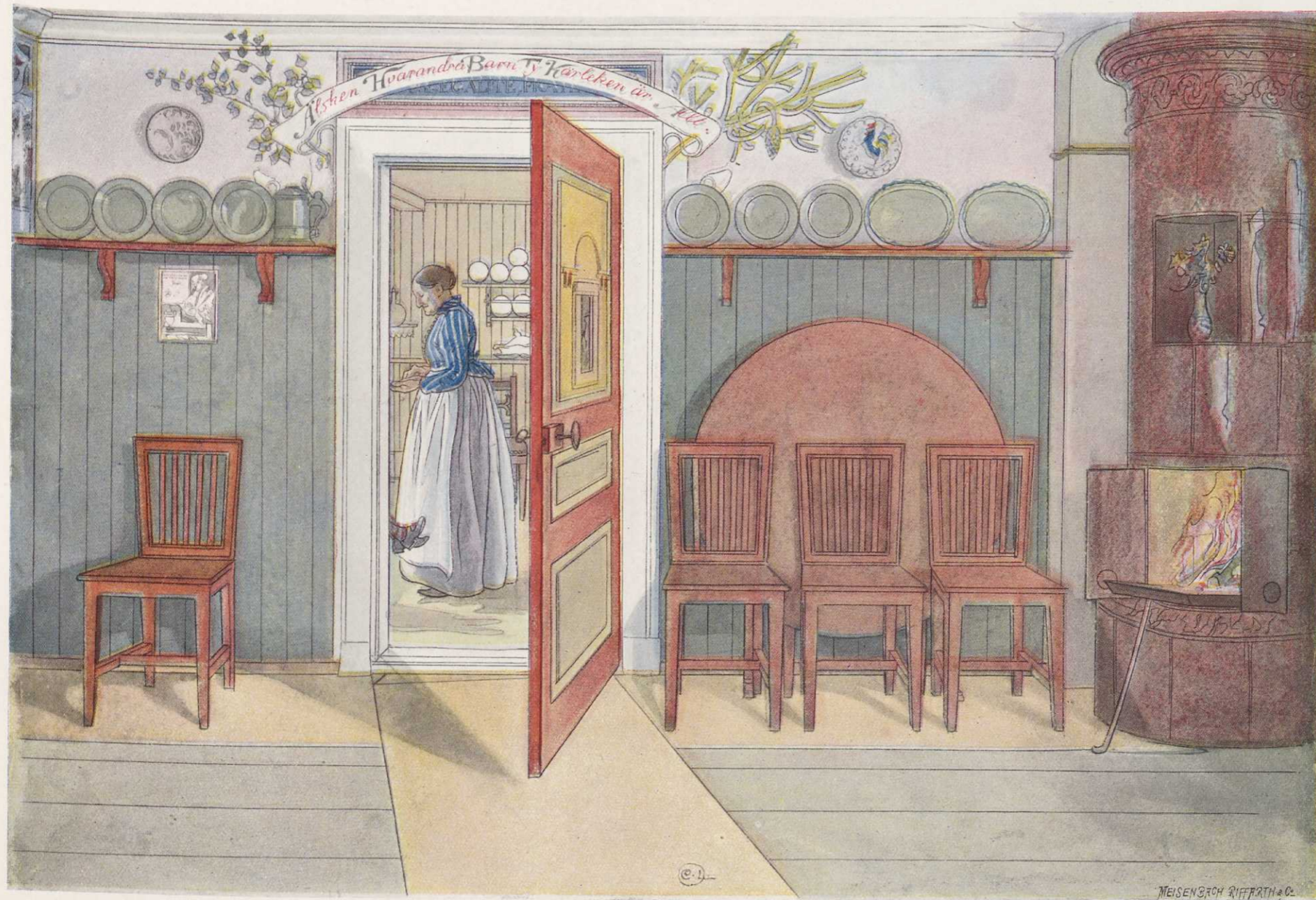
Verandan.

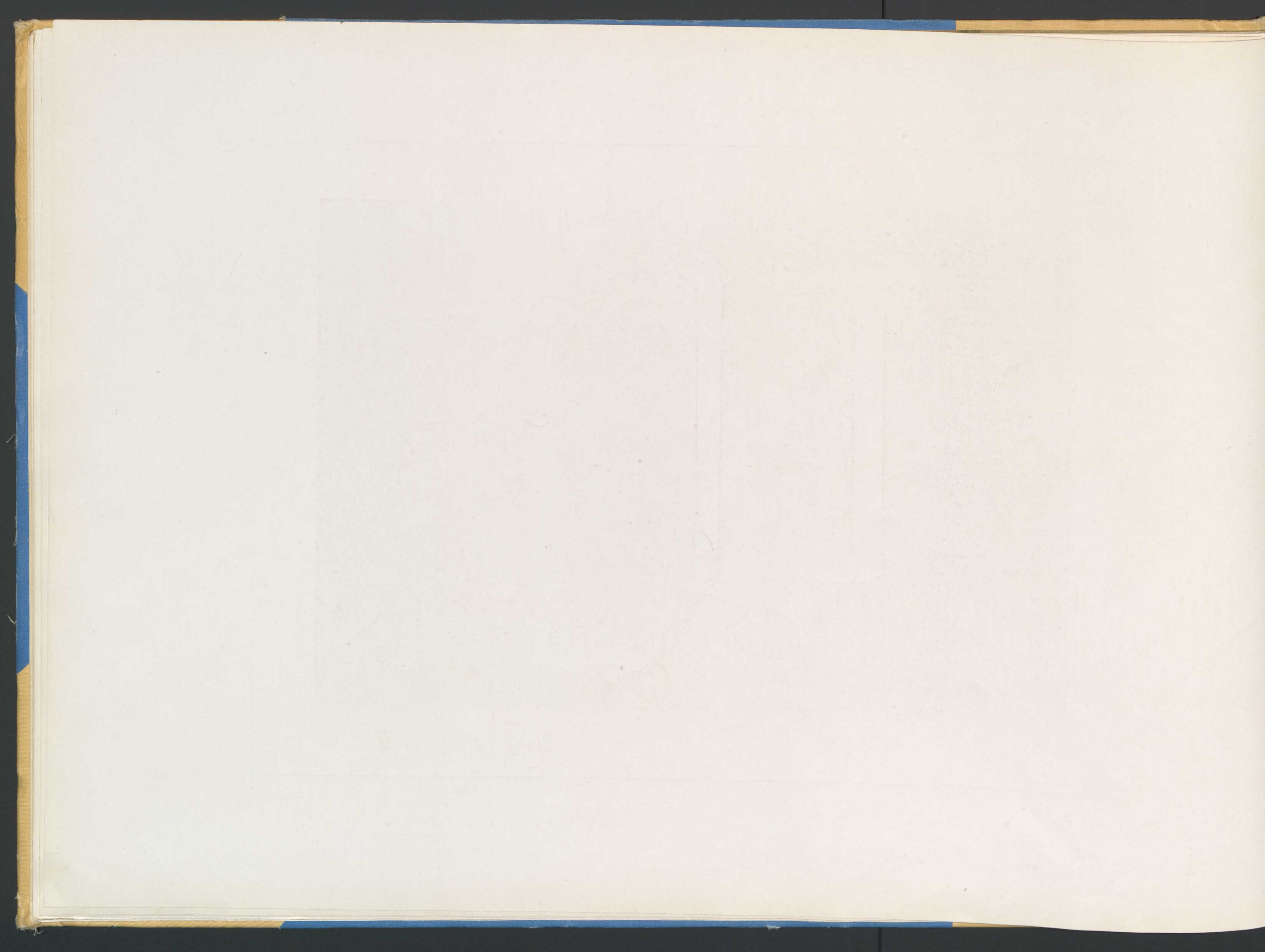

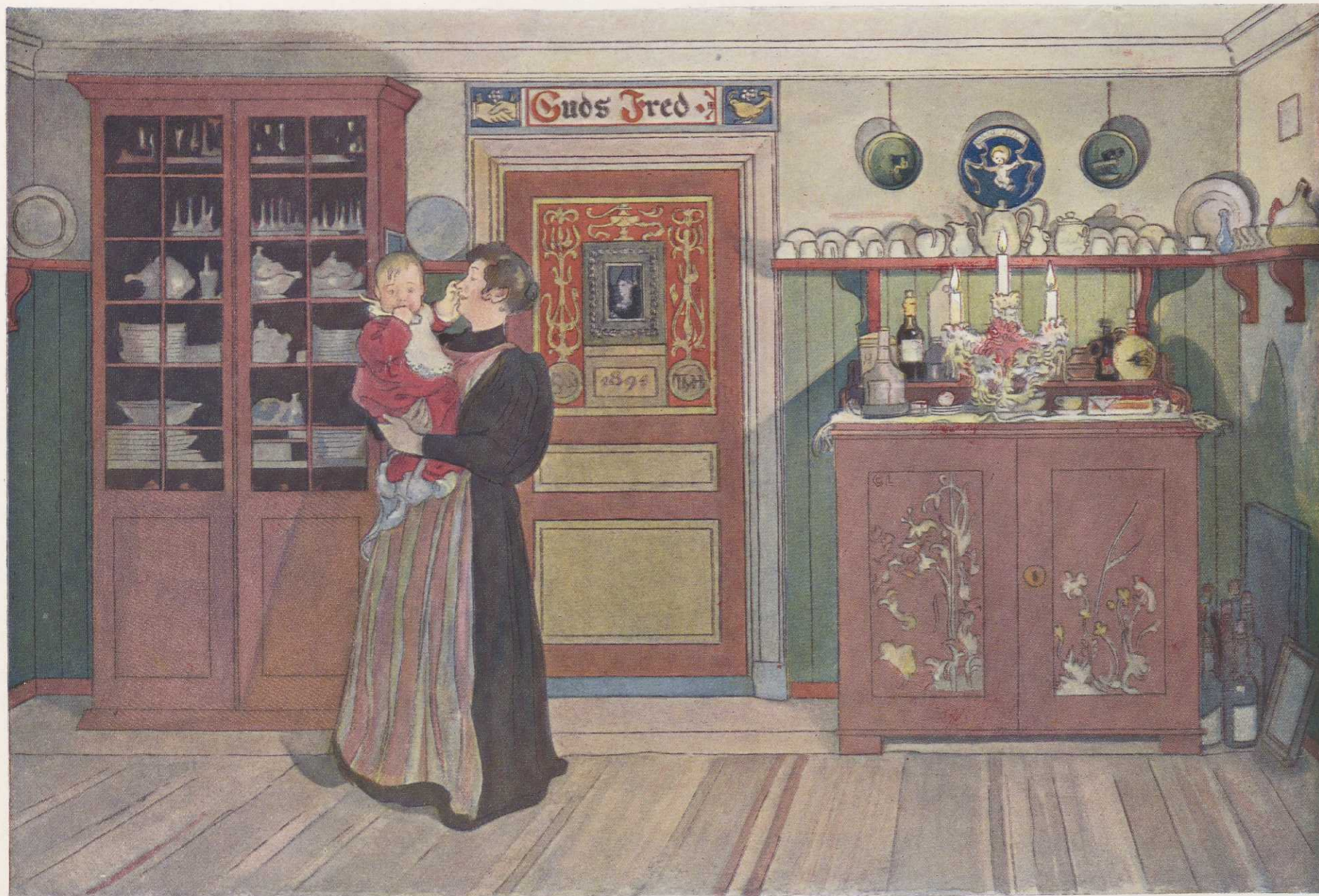
Matsalen.

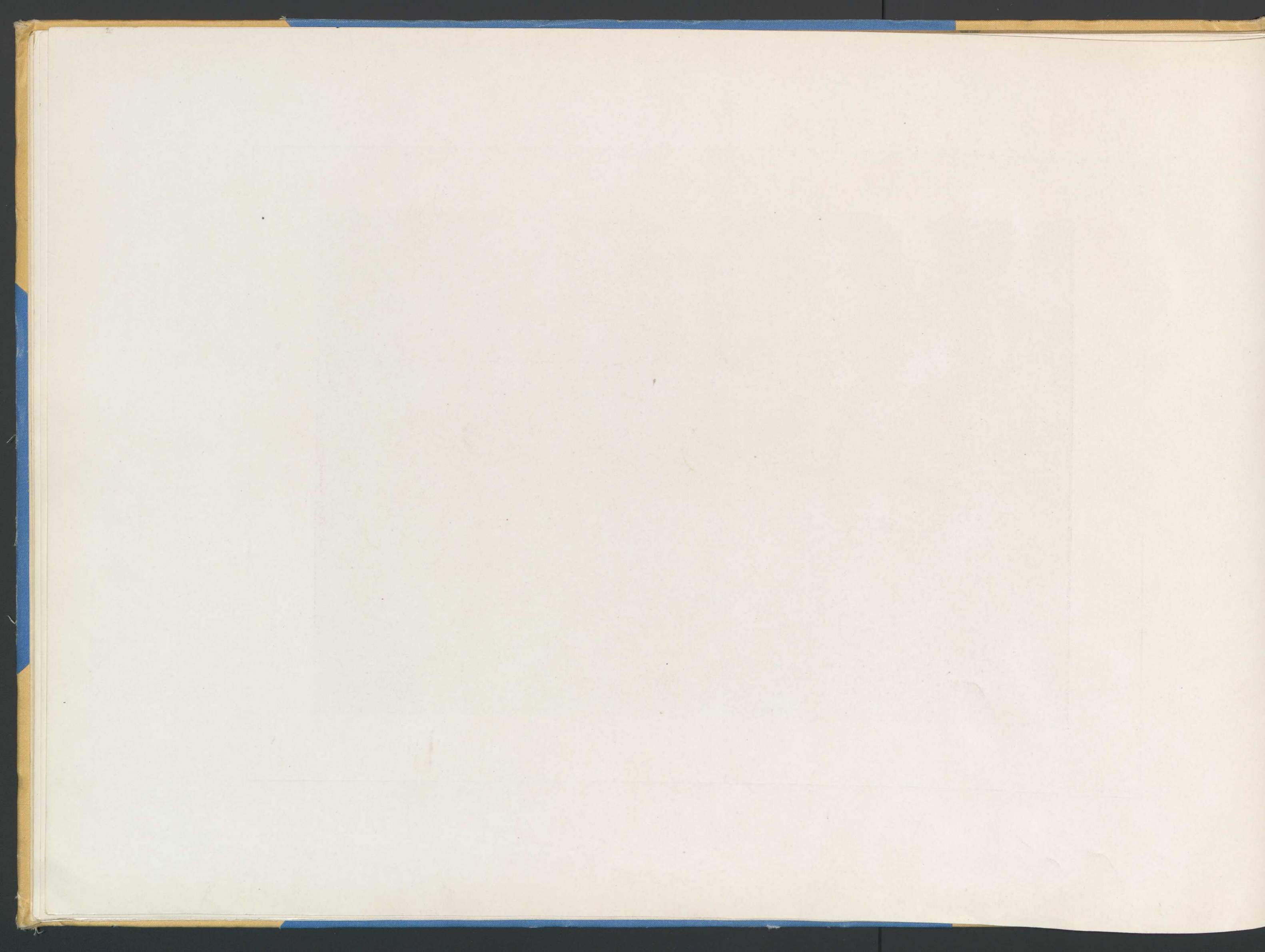

Gamla Anna.

Mellan jul och nyår.

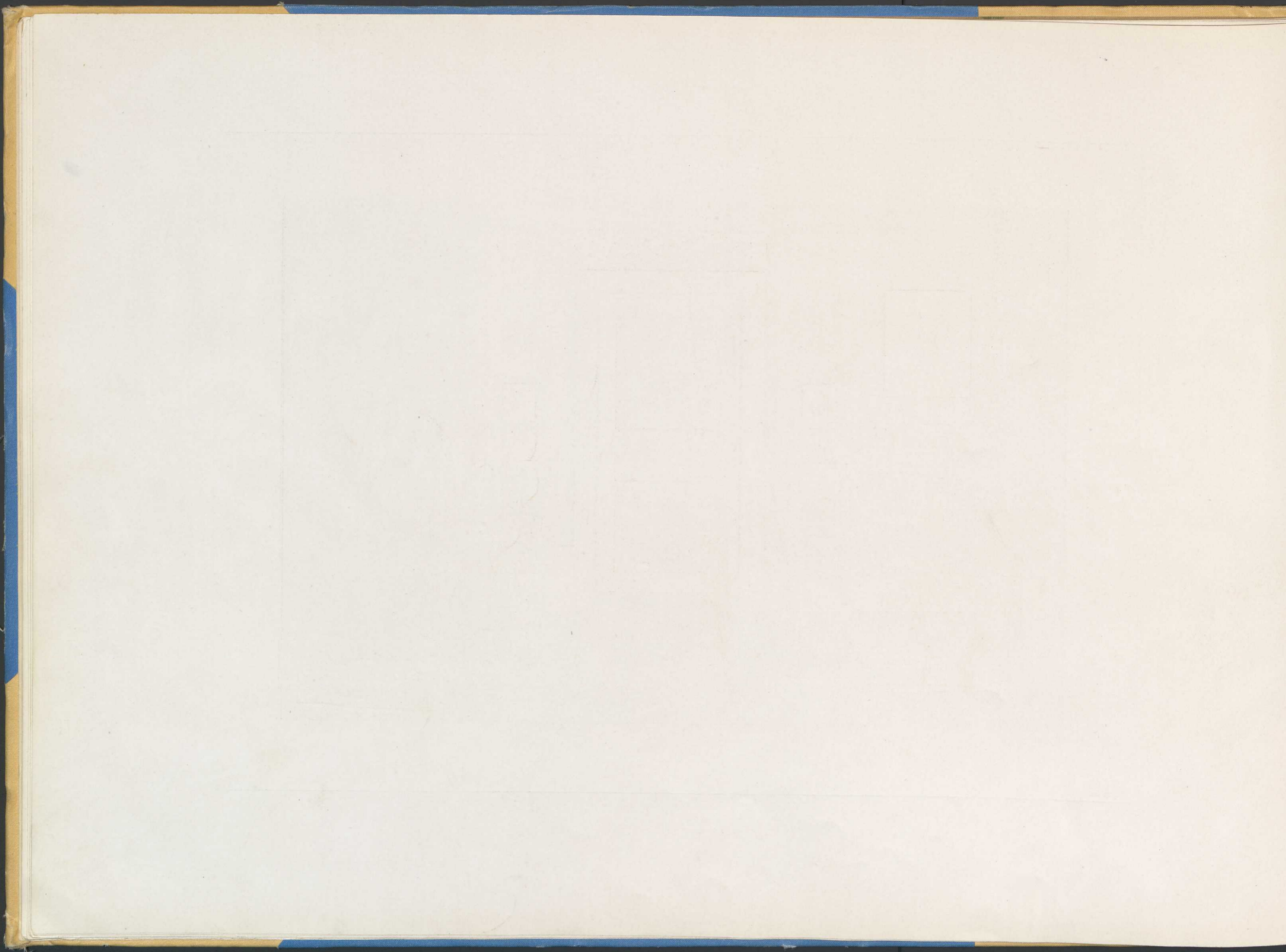

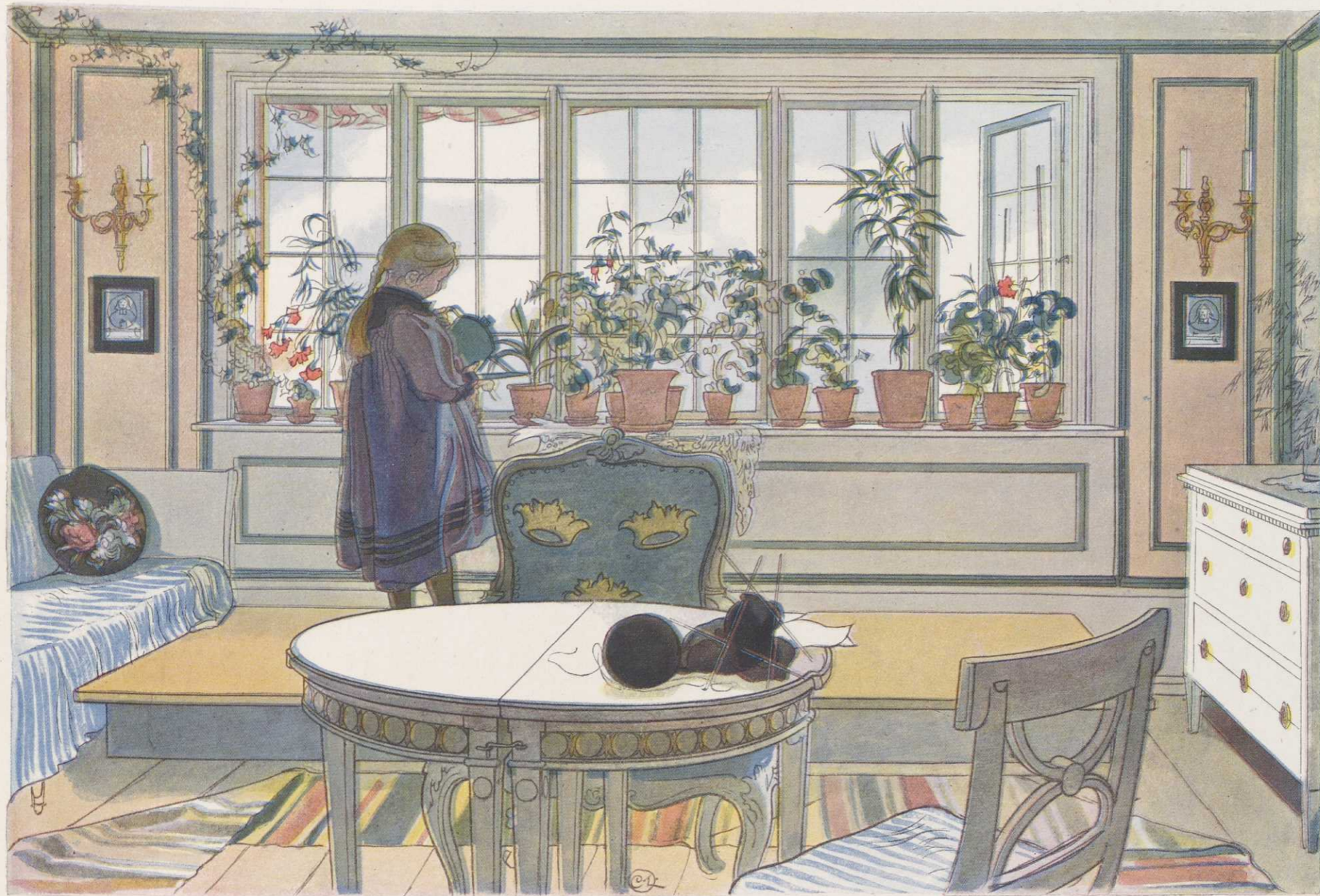

När barnen lagt sig.

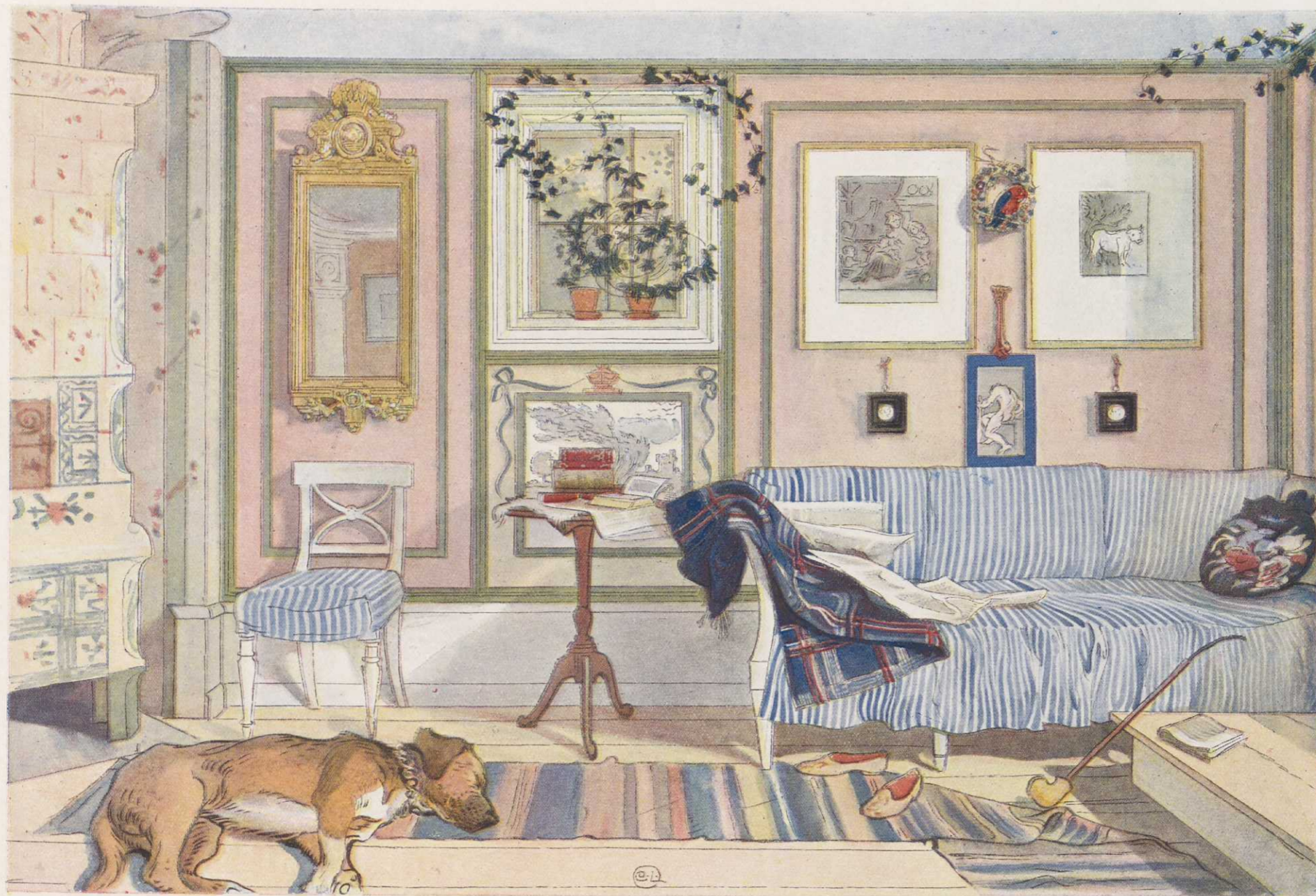

Skamvrån.

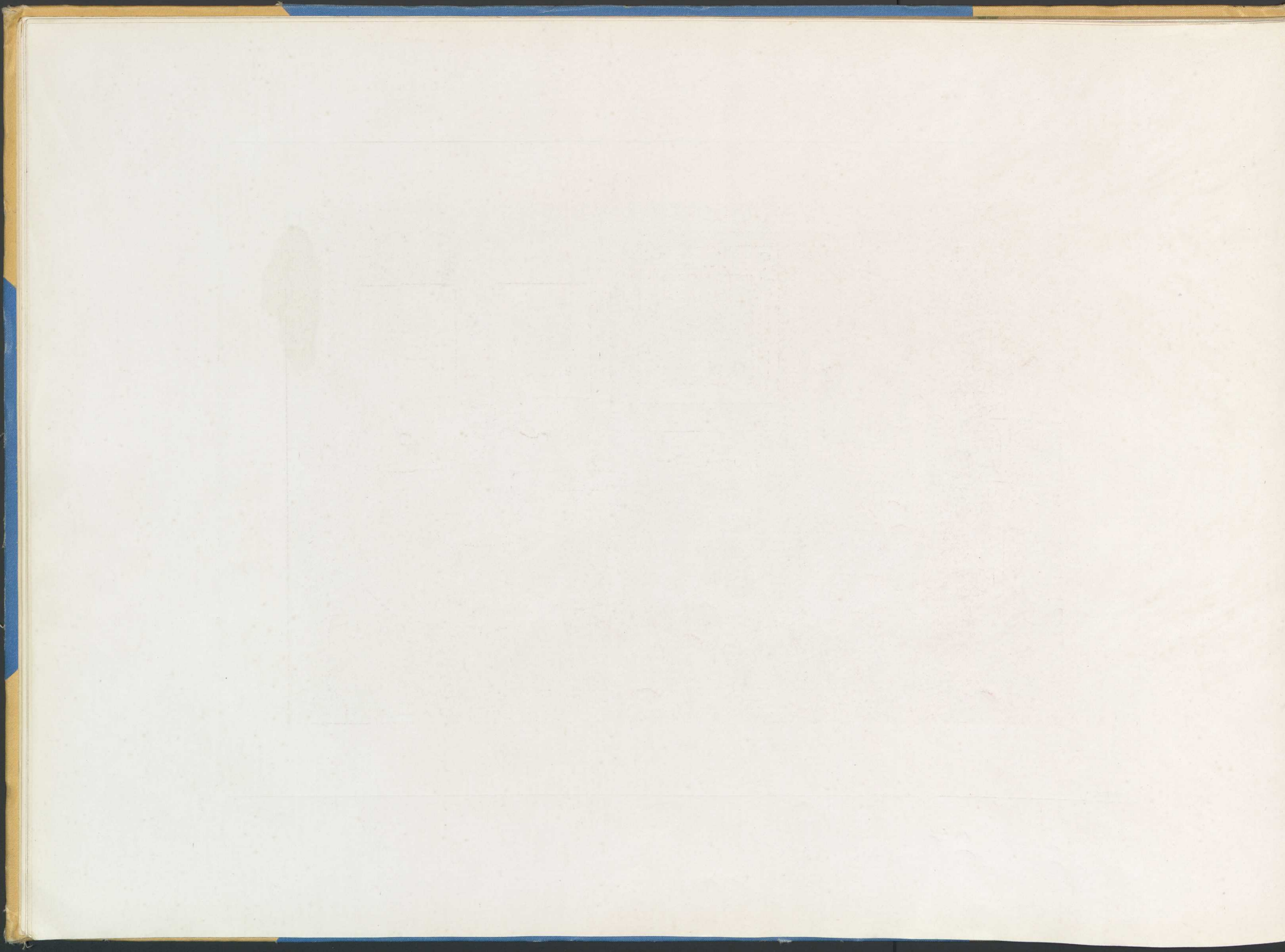

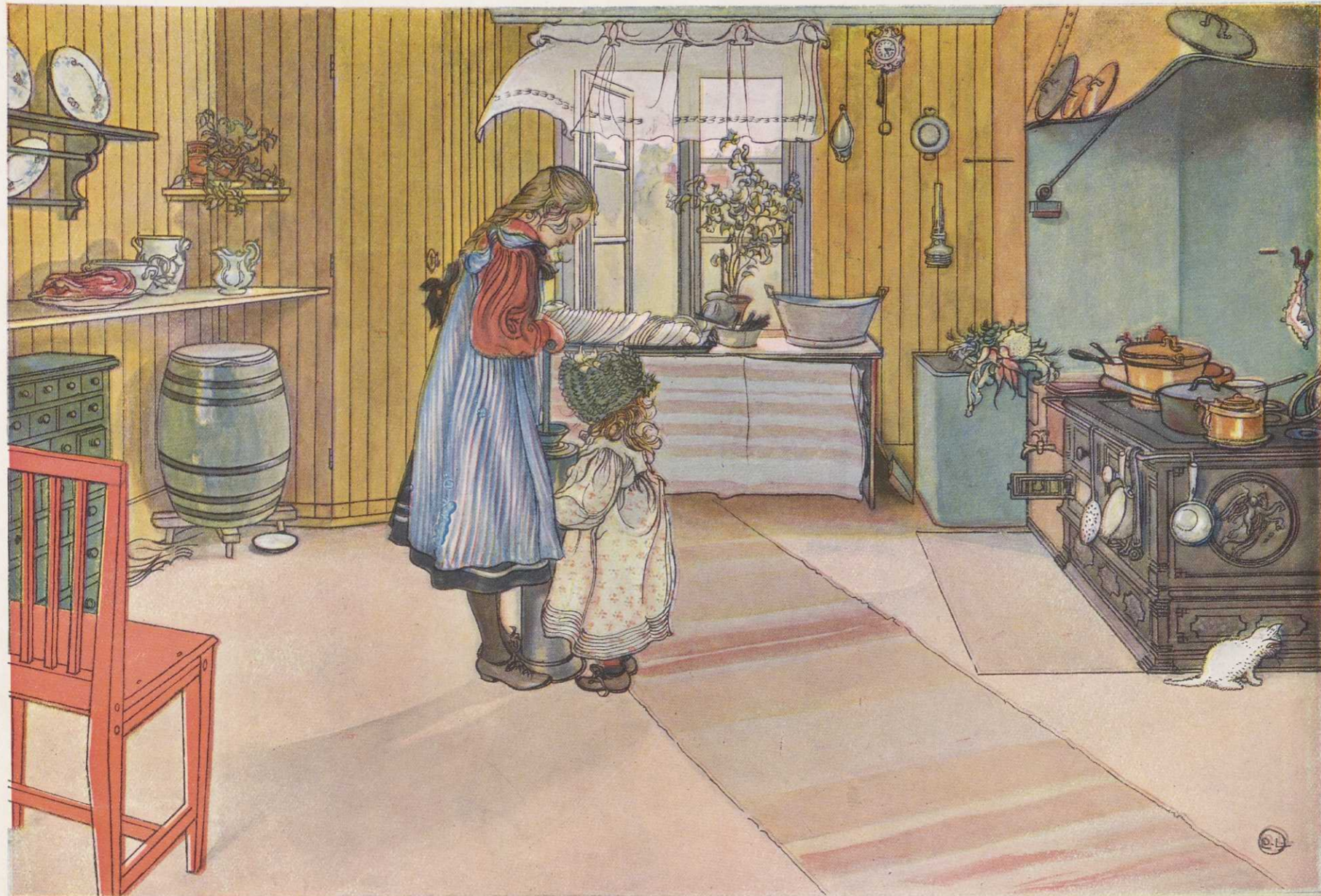

Blomsterfönstret.

Lathörnet.

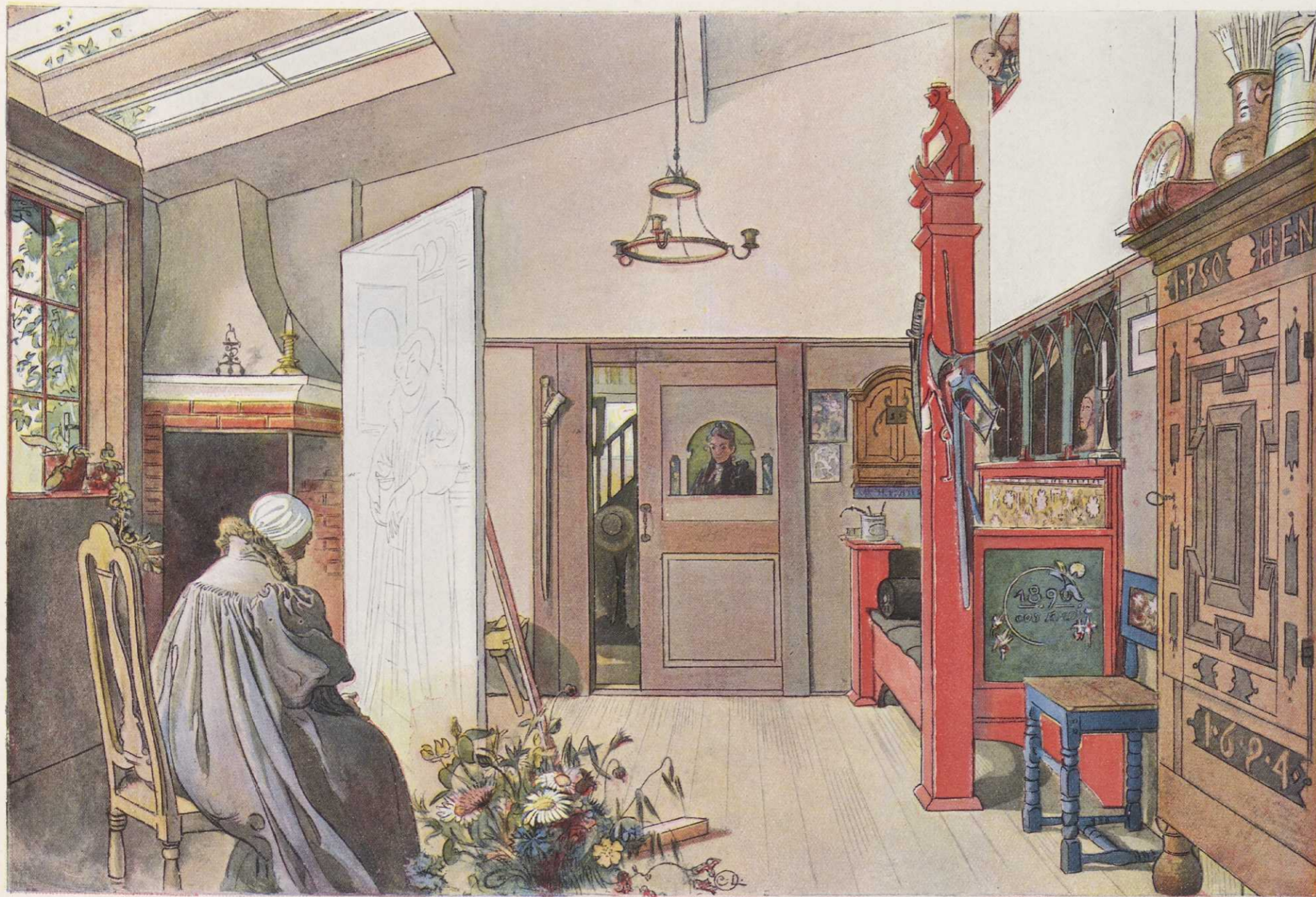

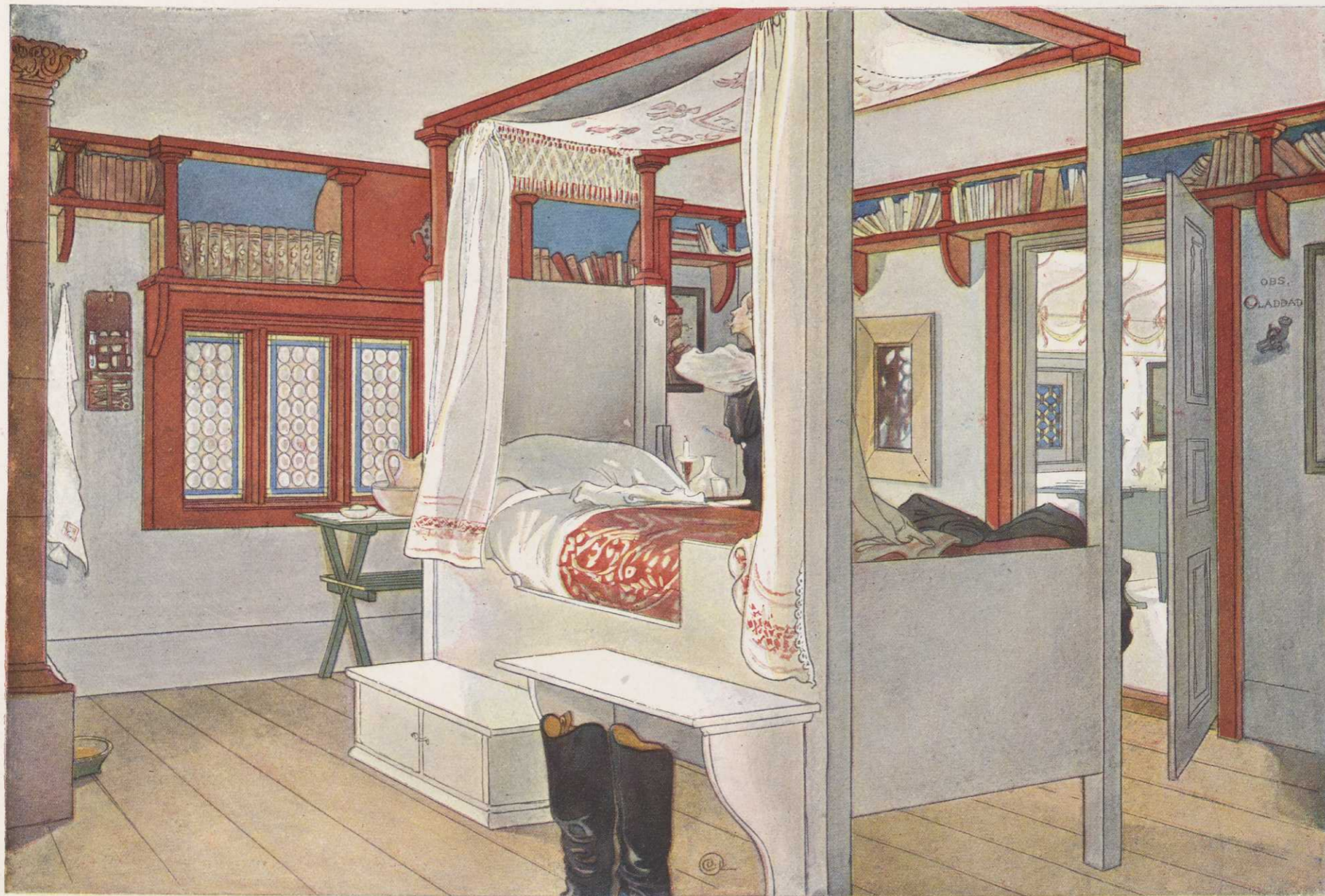
Köket.

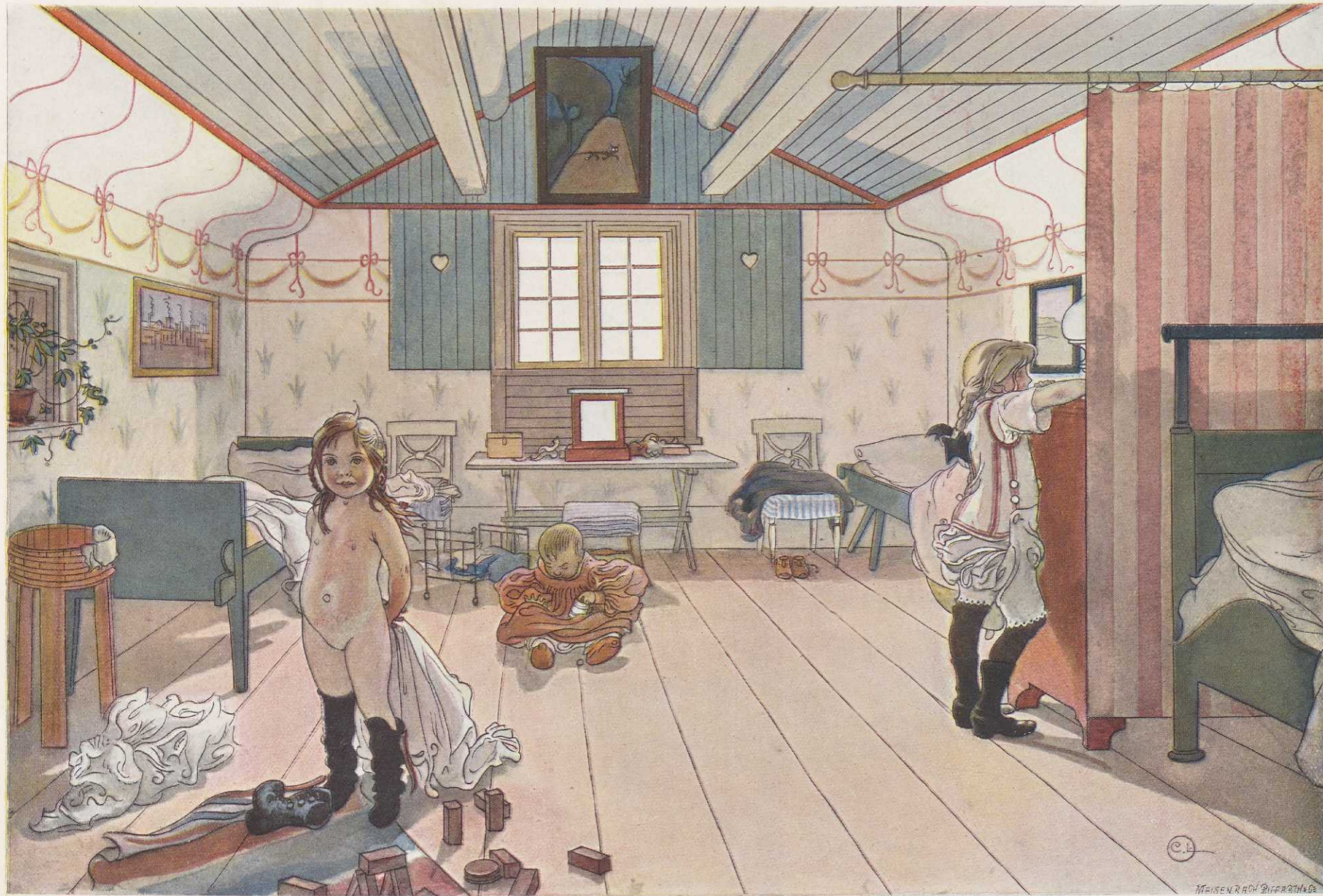
Ateliern, ena hälften.

Ateliern, andra hälften.

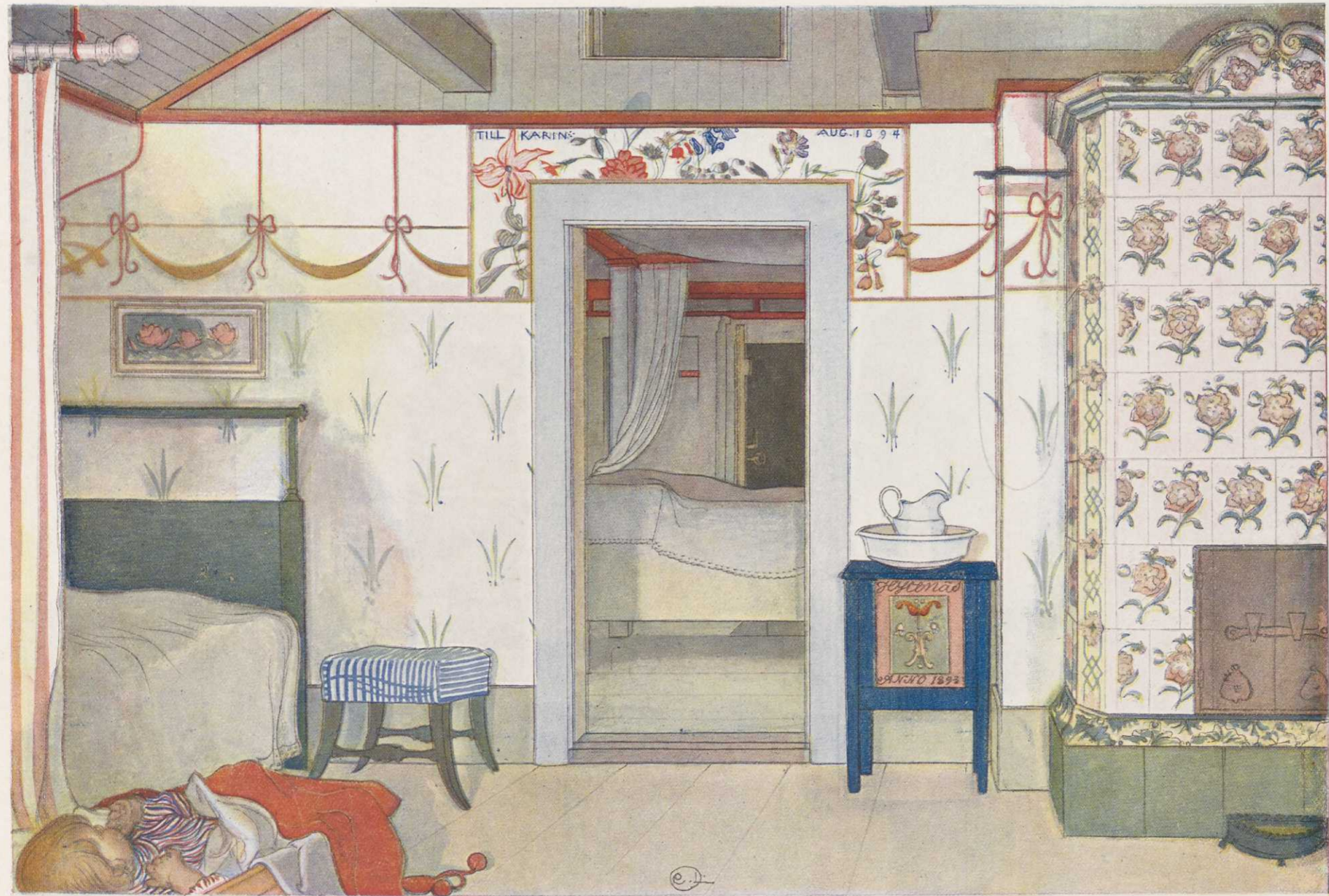

Pappas rum.

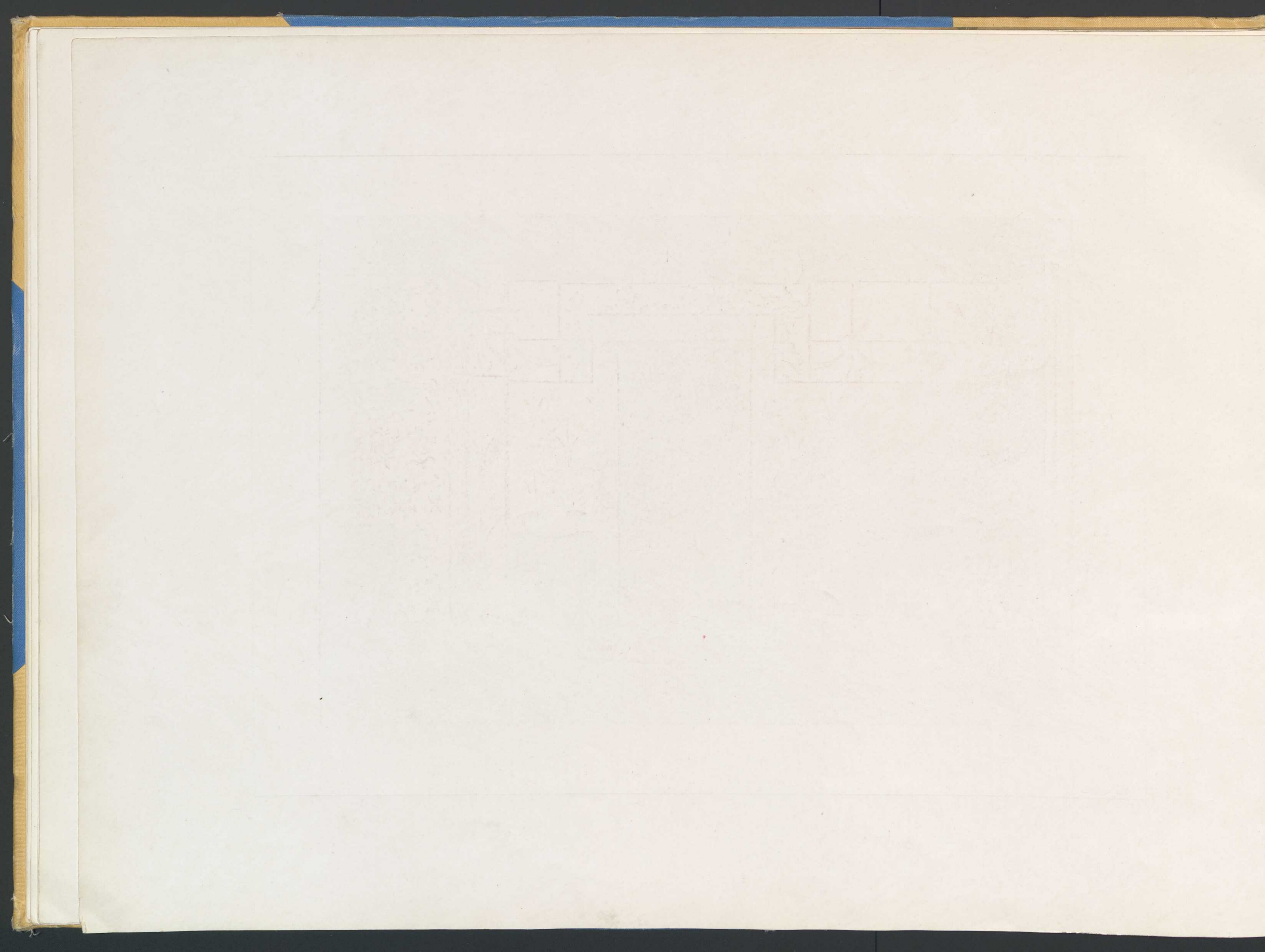

Mammas och småflickornas rum.

Britas tupplur.

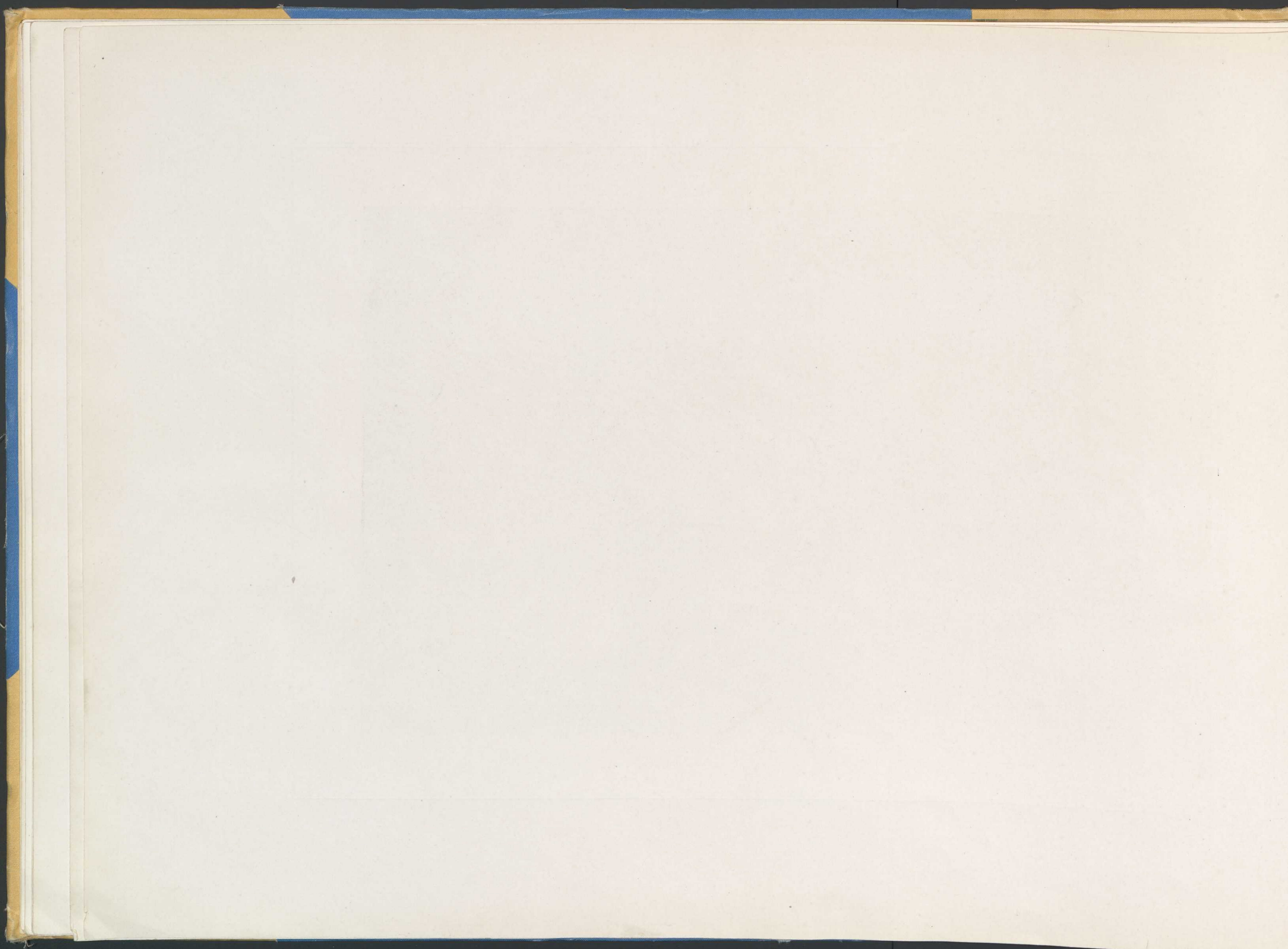

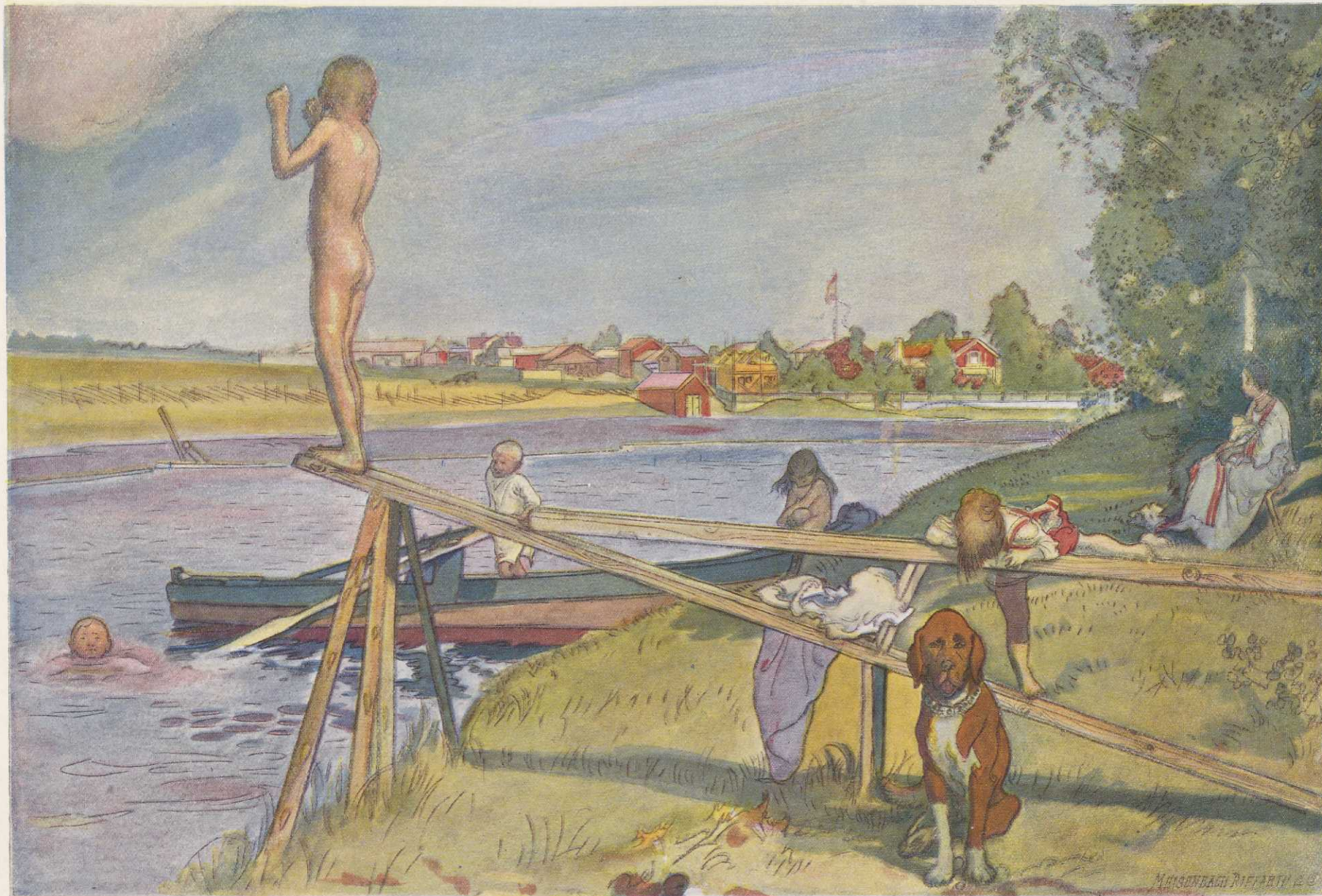

MAGNUS RIFTERHAGE

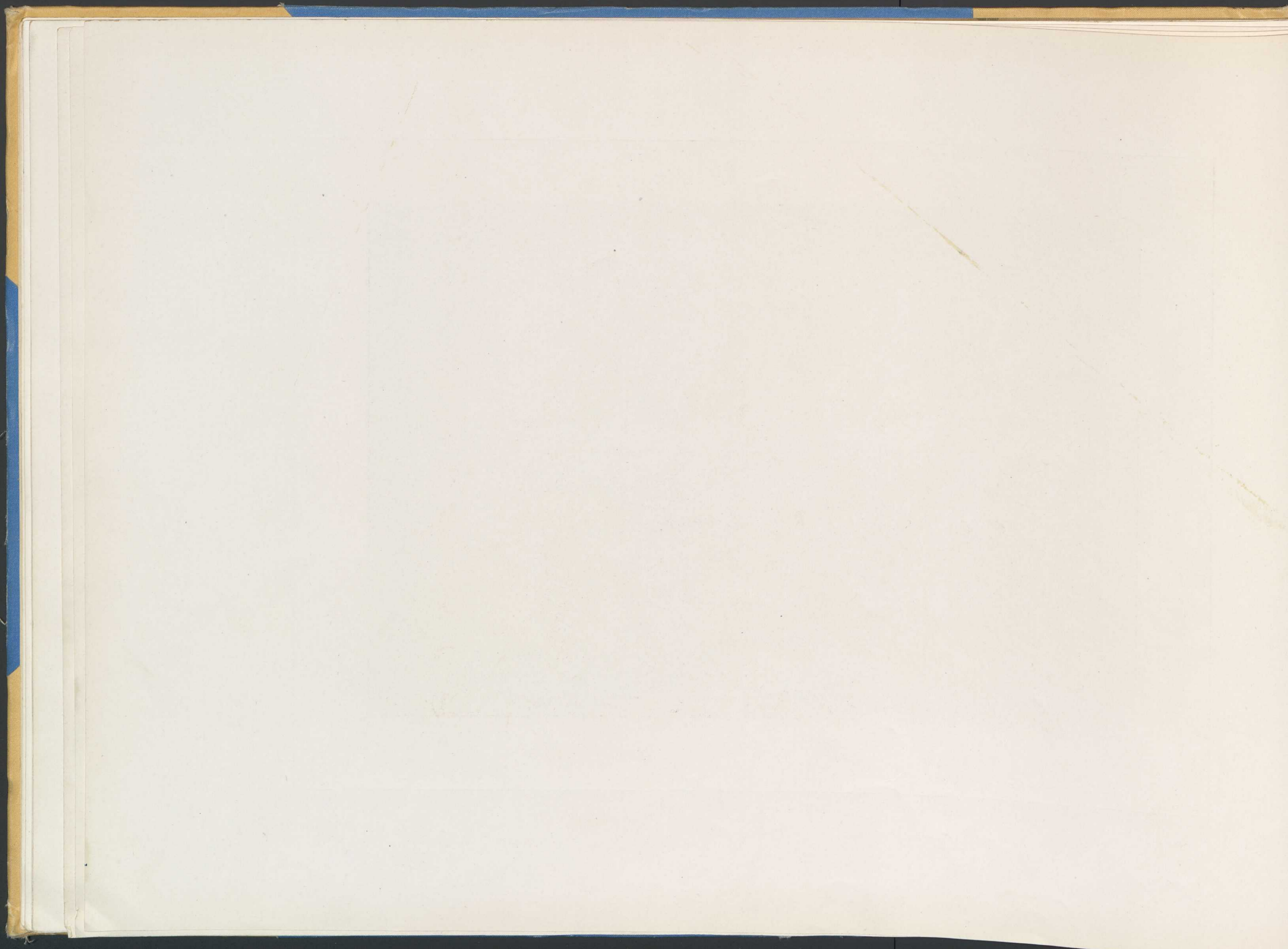
©.4

Gården och brygghuset.

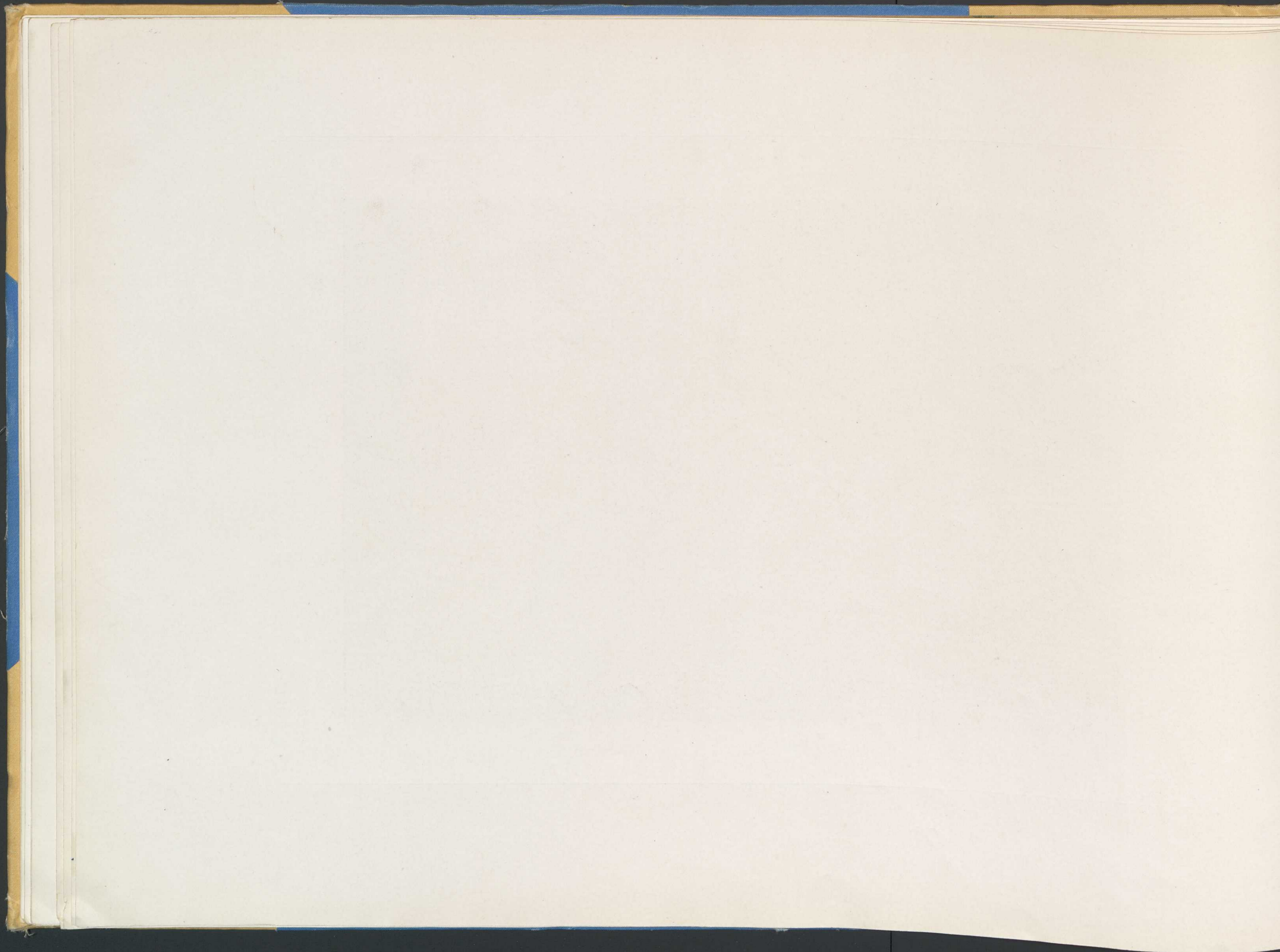

Ett bra badställe.

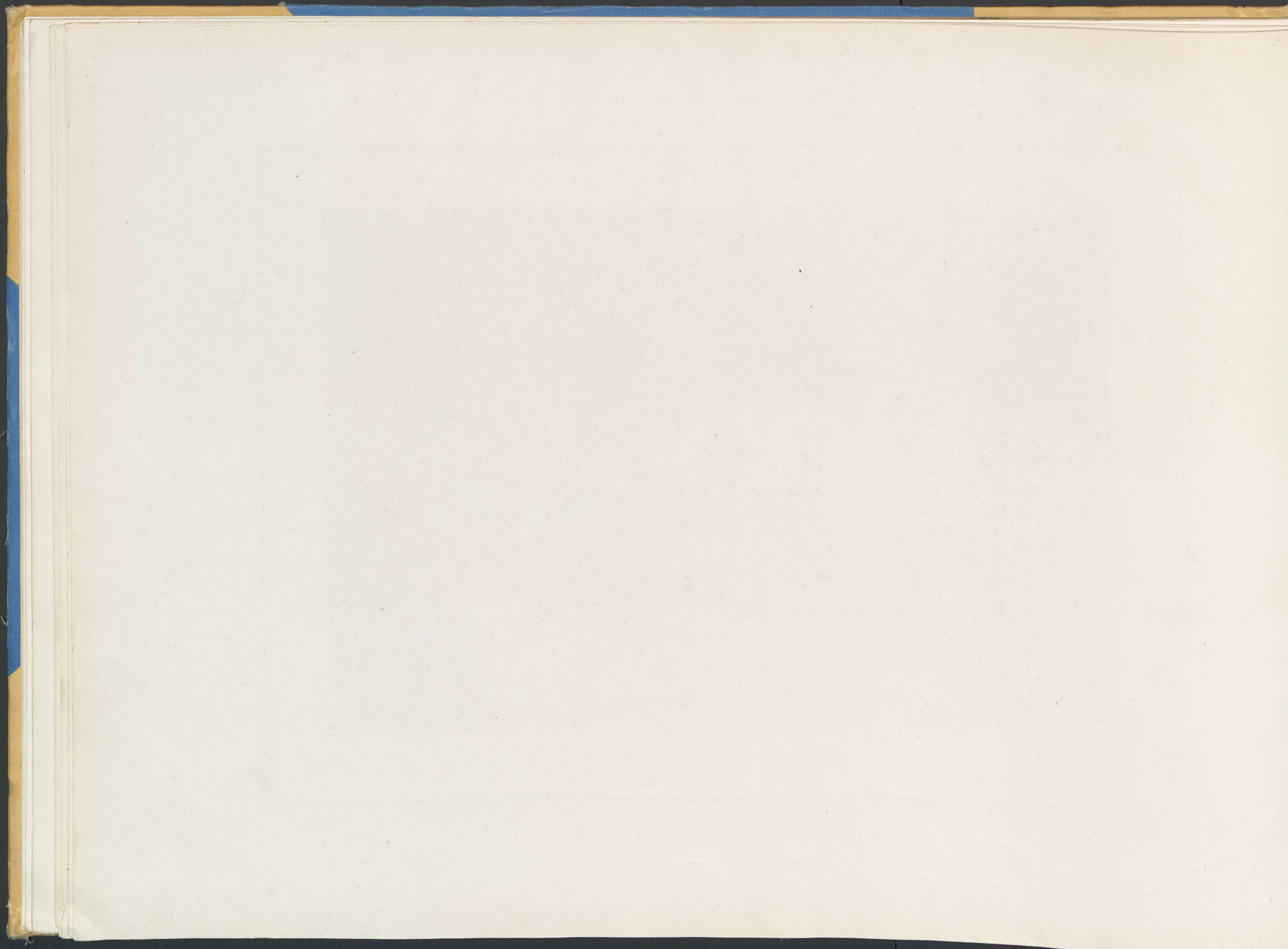

Kräftfångst.

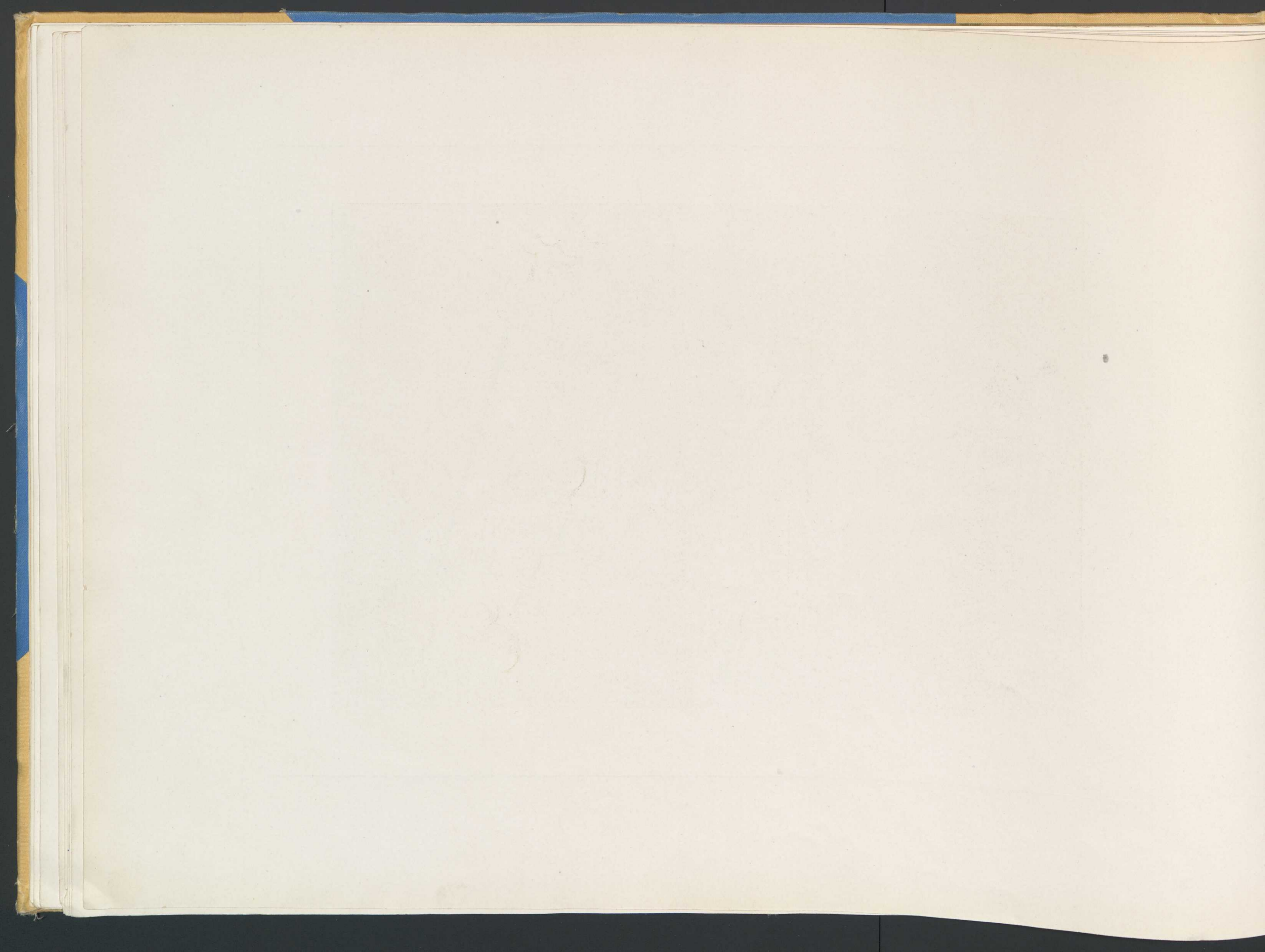

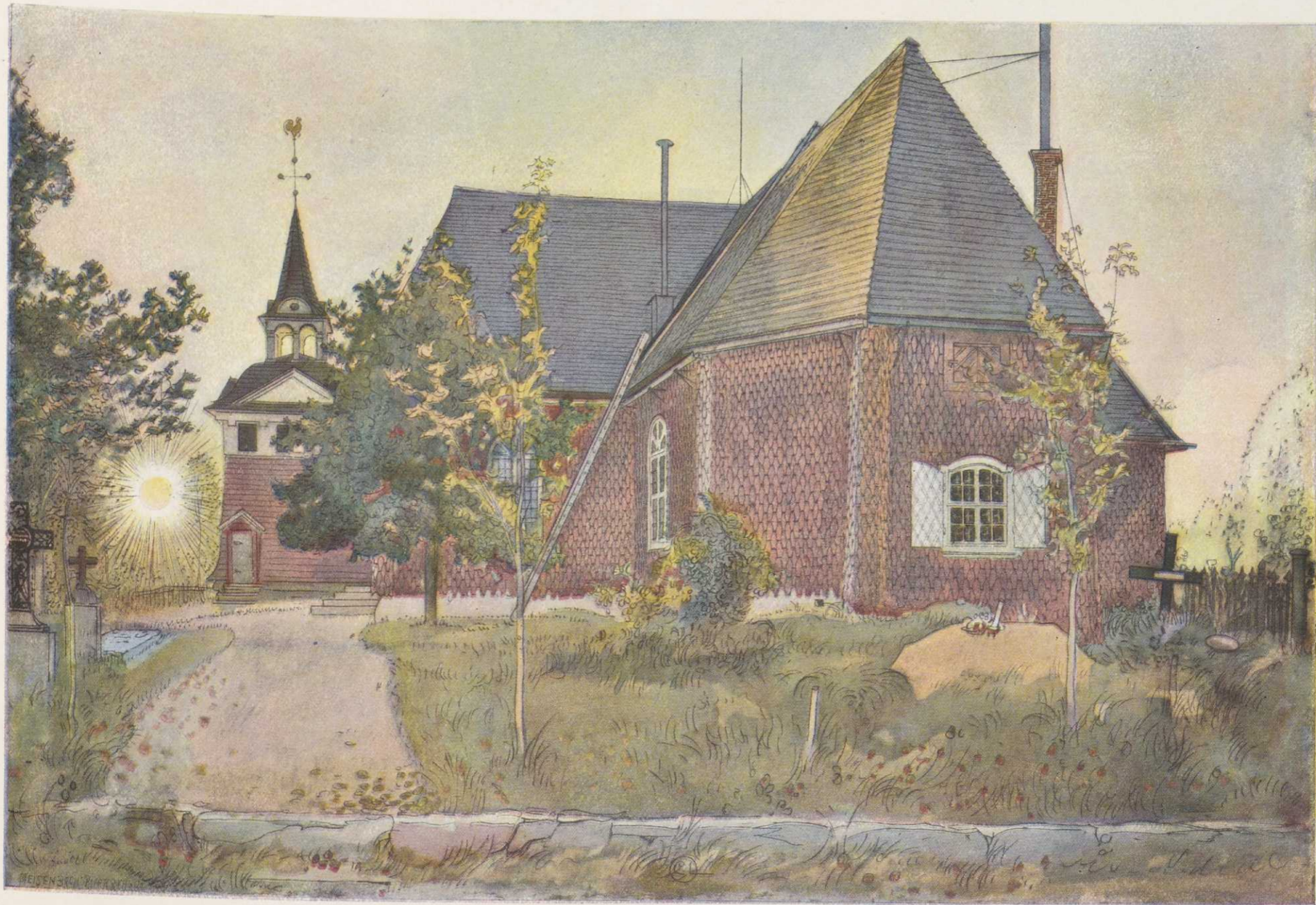
Frukost under stora björken.

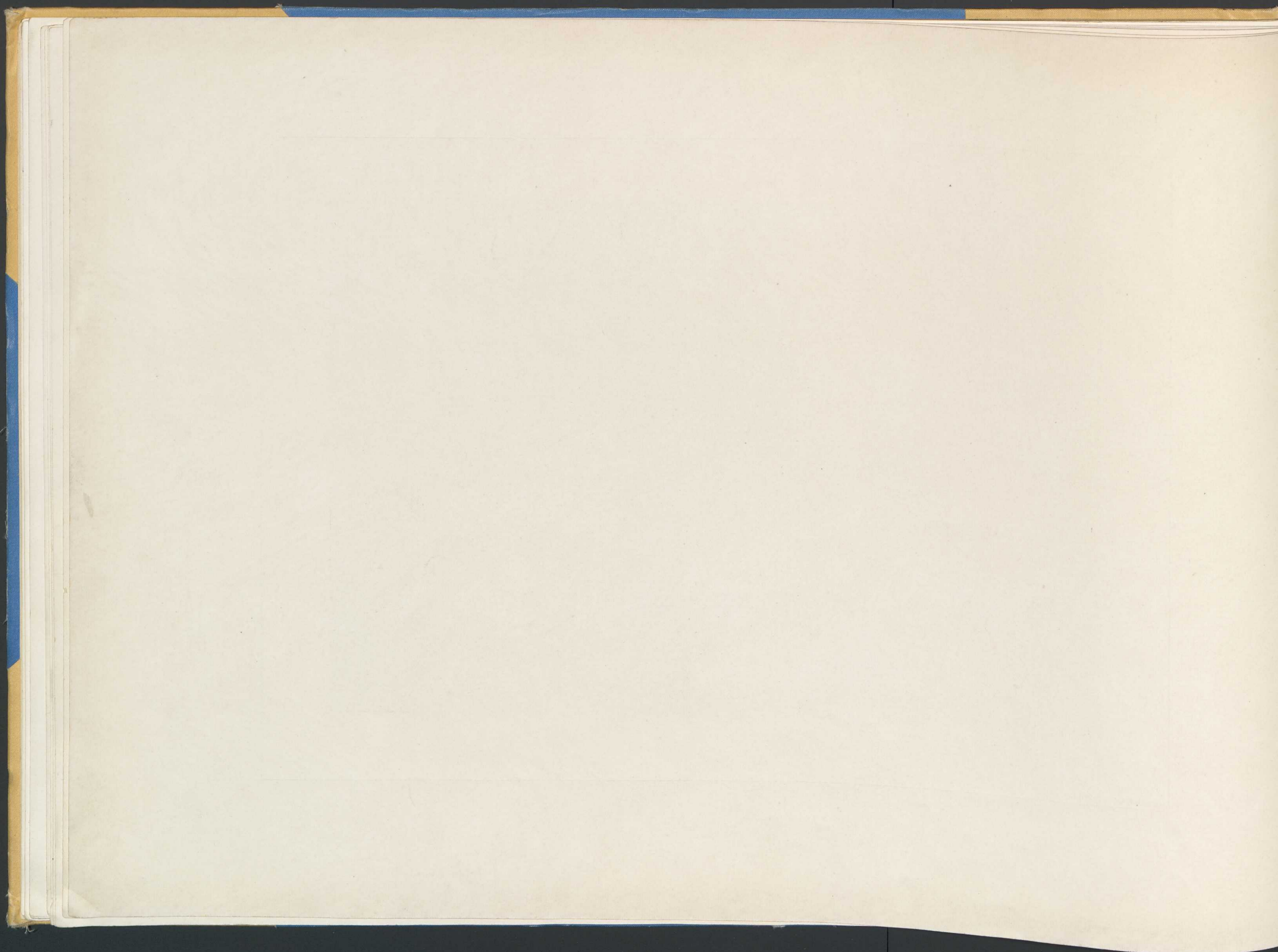

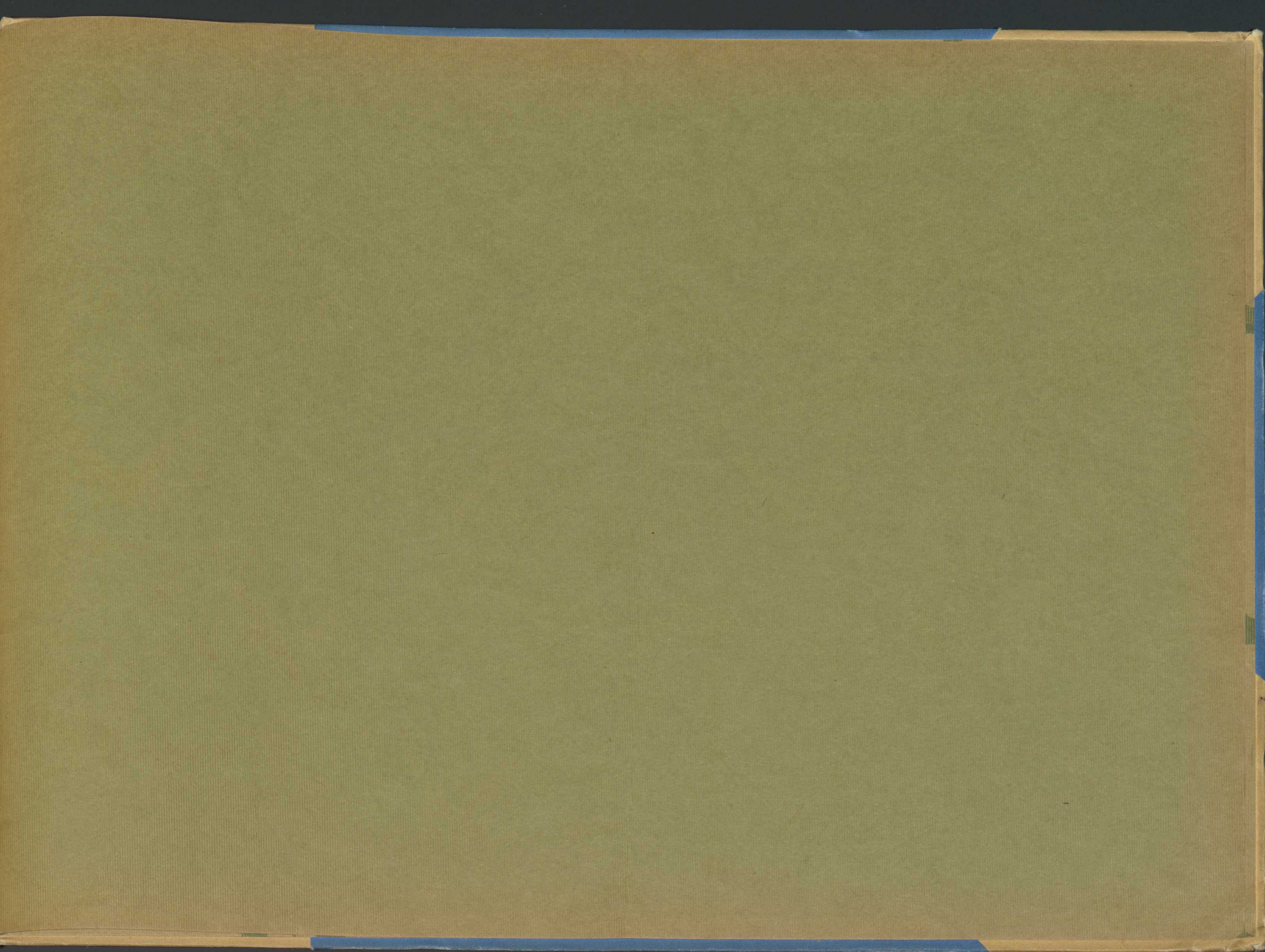
Namnsdag på härbret.

Sundborns gamla kyrka.

6000070603

Göteborgs universitetsbibliotek

